

AAKUSTI

3/14

SAVOLAESUUVEN
IÄNENKANNATTAJA

Syyskuu 2014 26. vsk

Pääkirjoitus: Viäntyy kuv viännetään	3	Savon kielj kunniaan	26
Murretori läpi tasapainoisesti	4	Savolaisten syrjijä i-kirjain	25
Antti Ruuskasta kiiteltiin ja ylistettiin	5	Sekarotuinen Hunne-koira kävi koulua	27
Keihäsmiehestä Yljiäviäntäjä	12	Kallansillat -liikenteen pullonkaula	28
Tykit jylyisivät Porrassalmella	13	Suomen suvun alkukoti	30
Savolainen osakunta Tampereelle	14	Saksittuja, Marja -Riitta Saastamoinen	32
Kotiseutu kullan kallis:Kotiseutupäivät	18	Sanontoja savolaisittain	36
Hanna on patsaansa ansainnut	24	Nilsiläläislentäjän kohtalo Riikassa 1943	37
Ruotsikin taipuu savoksi	25	Hannan urotyö ja Inha ikuistajana	39

Savon Kielen Seura r.y:n hallitus 2014

Puheenjohtaja Seppo Kononen (15), varapuheenjohtaja Tuula Ollila (15), Anna-Liisa Happonen (15), Jukka Lappalainen (16), Teuvo Laakkonen (16), Jari Känninen (15), sihteeri Eila Ollikainen (16), Auli Poutiainen (16) Leo Puurunen (16), Veijo Martikainen (15), Jarkko Virtanen (16),

Varajäsenet Heikki Hiltunen (15), Eevariitta Jäntti (15), Risto Lappalainen (16), Pertti Pasanen (15), Riitta Raatikainen (16), Marja-Riitta Saastamoinen (15), Matti Väisänen (16) sekä rahastonhoitaja Raija Uhlback (15).

AAKUSTI 3/2014

Savolaesuven iänenkannattaja, 26. vuosikerta.

ISSN 1456-3827, www.savonkielenseura.fi

Kultti ry:n jäsenlehti (www.kultti.net)

Julkaisija: Savon Kielen Seura r.y.

Perustettu 1982.

Päätoimittaja: Seppo Kononen, Koulutie 5, 73600 Kuavi

P. 050 5461317, seppo.kononen@savonsanomat.fi

Toimituskunta: Osmo Hänninen, Jorma Julkunen, Osmo Pekonen, Asko Ruuskanen ja Jukka Nykänen.

Taitto: Jukka Nykänen, jukkan.email@gmail.com

Hinnat: Vuosikerta 4 num. 15 e. irtonumero 5 e.

S k:n seuran jäsenille sisältyy jäsenmaksuun.

Ilmoitushinnat:

1/1 sivu on 250 e, 1/2 sivua: 125 e

Pankkiyhteys: OP 539 708-20012 821

Painopaikka: Kuopion painatuskeskus, Kuopio

Seuran Sihteeri: Eila Ollikainen, Taivaanpankontie 17 D 31, 70200 Kuopio, 044 2757442, eila.ollikainen@dnainternet.net

Rahastonhoitaja Raija Uhlback, Ruutikuja 2 C 37, 70340 KUOPIO, P. 050 917 4462, rajja.uhlback@suomi24.fi

Tilaukset ja jäsenasiat: Raija Uhlback, ks. yllä

No 4/2014: Aineiston jättöpvm. 15.11.2014

osoitteeseen, e-mail: jukkan.email@gmail.com

Viäntyy, kuv viännetään

Kesä kiäntyy syksyyn, mutta viäntyykö Suomen kieli savon murteelle?

Jo vain, ja hyvin viäntyykin, kun olosuhteet ovat siihen todella otolliset koko valtakunnassa. Helsingin Sanomain artikkelisivulla kertoivat heinäkuussa, miten murteita käsittelevä juttu on ollut heidän viime aikojen luetuin juttunsa ja että sama havainto on tehty myös samaan lehtikonserniin kuuluvasa Iltasanomissa.

Hesarin tekijöiden havainto ei saisi jäädä pelkäksi havainnoksi, vaan siitä pitäisi pienempienkin ottaa opiksi. Savon Sanomien murreasuinen nurkkavitsi on ollut olennainen osa vuosikymmenien ajan ilman, että lehti olisi siitä mitenkään kärsinyt.

Ilo oli havaita kesällä, että karjalan kielen seuran puheenjohtaja arkkipiispa Leo oli saanut Joensuun Karjalaiseen oman karjalankielisen kolumninsa. Monet ovat panneet merkille, että Radio Savossa latikoitiin mennä kesänä savoa tavallista enemmän.

Tästä on hyvä jatkaa. Koko koululaitoksen olemassaolon ajan on suomalaisia opetettu puhumaan tiukasti yleiskieltä ja häpeämään murteellista puhumista. Meillä on maassa taitavia yleiskielen puhujia ja kirjoittajia. Raaka totuus on silti, että jos esimerkiksi puhuja haluaa liikautella todella kuulijainsa sisuskaluja, se onnistui parhaiten murren sanojen ja -ilmaisujen avulla.

Pannaanpa rinnakkain vaikka Iisalmen iso, joskin tänä kesänä huomattavasti laihtunut savolaispoliitikko Seppo Kääriäinen ja pääkaupunkiseudulta oleva ministeri, jolle avustaja on laatinut tekstin, niin huomaatte eron. Kääriäinen on puhuja, etelän ministeri lukija – yleisesti ottaen. Löytyy toki etelän ihmisistäkin väkevän ilmaisuuden harrastajia, muitakin kuin perussuomalaisten Timo Soini.

Jo 1990-luvun lopulla aloitettu murreviikko meinasi mennä hänekseen, kun vastoin odotuksia ei päästyäkään Kuopion uudelle ko-

mealle, vettä läpi päästävälle torille.

Kuopion kaupungin luottamusmiehillekin taisi olla yllätys, millaiset säännöt ja taksat virkamieskunta oli torin käytölle asettanut. Ehkäpä asiat korjaantuvat savon kielen seuran ja monen muunkin yhdistyksen toivomalle mallille ensi kesään mennessä. Seura ei halua murreviikosta kunniaa itselleen, vaan yrittää osaltaan tuoda elämän makua kuopiolaisille ja heidän kesävierailleen.

Mutta mukava paikka on tietysti Kuopion satamakin. Esiintymislavan edessä olevat tuolit täytyivät kaikkina kuutena päivänä ja väkeä riitti myös syrjemmälle. Mikäpä oli ollessa, kun ilmojakin piisasi tavallista enemmän.

Karjalaisten päivä on vakiintunut osaksi savolaista murrehupatusta, ja muista murteista kuultiin ainakin varsinaissuomalaista puheenpartta. Turun puolen murre on herkkua erityisesti huonohampaisille, sille kun ei saa nauraa.

Pielavetistä keihäänheittäjää Antti Ruuskasta olemme odotelleet jo vuosien ajan joko maaliskuisiin murremestaruuskilpailuihin tai heinäkuuiselle murreviikolle.

Valitettavasti aikataulut ovat olleet tähän saakka sopimattomat. Talvella Antti on leireillyt Etelä-Afrikassa ja ties missä, kesällä taas tiivis kilpailuruletti pitää miehen poissa kotimaisemista.

Kun Muhammed ei tule vuoren luo, niin vuoren on mentävä Muhammedin luo. Tämän verran islamilaisuutta on myös Savon kielen seurassa, ja näin käytiin keihästäjä ylentämässä yljiäviäntäjäksi tämän EM-kultajuhlissa Pielavedellä. Antille ei tuottanut minkäänlaisia vaikeuksia pukea sanoiksi uutta titteliään, se lähti reippaasti suusta kuin kultateitto kädestä Zürichissä. Hieno mies on Antti ja myö kaikki savolaiset hänen myötään hienoja urheilijoita.

Seppo Kononen

Vaan kuinkas sitten kävikään!

Murretori vietettiin läpi satamassa täysipainoisesti

Satamatorin penkit täyttyivät joka päivä kuulijoista. Murretori-tapahtuman avasi kaupungin hyvinvoinnin lautakunnan puheenjohtaja Harri Auvinen kuvassa oikealla.

Kesän 2014 murretori vietettiin 14-19.7. Konnistuneesti läpi, vaikka vähältä piti, ettei 16. kertaa pidetty ohjelmaviikko olisi joutunut kierrätykseen. Etukäteen naatiskeltiin ajatuksella päästä esiintymään uusitulle kauppatorille; varauskin heinäkuun kolmannelle viikolla oli tehty jo viime vuonna.

Vaan kuinkas sitten kävikään! Juhanusviikolla torivalvoja **Kari Laitinen** otti yhteyttä sihteeriin ”ettei teille tulisi ikävää yllätystä”. Säännöt ovat muuttuneet. Kaupunkikuvatyöryhmä on linjannut, ettei esiintymislavaa pidetä jatkuvasti torilla – se kun on niin ruma! - vaan tuodaan paikalle sopimuksella. Siirto maksaa 400 euroa, plus vuorokausivuokra 150 euroa ja alvi. Kaupunki rahastaisi siis puolitoista tuhatta euroa kiitokseksi siitä, että uutta toria elävöitettäisiin kaivatulla kotoperäisellä ohjelmalla!

Seuran budjetti oli laskettu kestäämään

vapaaehtoisten esiintyjien matkakustannukset ja pullakahvit. Eli ei kiitos, mutta mistä paikka murretorille? Puhelinrallin jälkeen päädyttiin koetellulle matkustajasataman esiintymislavalle! Onhan kuopiolaisyleisö jo tottunut suuntaamaan iltapäiväkävylle satamaan, ja murreviikon plakaatti kertoi turisteille millaista huvia on luvassa.

Kaloja alatorin altaaseen

Murretorin avasi kaupungin hyvinvoinnin edistämisen lautakunnan puheenjohtaja **Harri Auvinen**. Murteiden ansiosta on pienilläkin maantieteellisellä alueella eroja mitkä kannattaa rikkautena säilyttää, sanoi avaaja ja myönteli varovaisesti, että torilavan käyttö ja korvauksia pitää miettiä uudemman kerran.

Savon ja karjalan murteiden sävyjä maakunnasta antoivat kuulua Matti Korhonen (vas.) Lapinlahdelta, Kari Koskinen Pielavedeltä, Saara Koskinen Keiteleeltä ja Lauri Andersin Varkaudesta.

Avajaispäivänä lavalla olikin mestarismiehiä, viime vuoden Savon ja Suomen murremestari **Lauri Andersin** Varkaudesta ja tämänvuotinen Savon mestari **Matti Korhonen** Lapinlahdelta. Mutta stand up-tyyliin lasketteleva **Saara Koskinen** Keiteleeltä ei jutuissa hävinnyt. Hänellä oli ehdotus miten kuopiolaiset voisivat hyödyntää kesäsateiden aikaan vuotavaa alatoria. Eikun kaloja kasvamaan ongittaviksi altaasta torin alta!

Tiistaina ihailtiin koti-Kuopiota ja laajemminkin. Puijonlaaksosta murremestari **Irja Turunen** tiivistä ajatuksensa runoon ”Kultainen Kuopio”. Lampiinsalmen

valssi on idyllisen lavan nimikkokappale Iisalmen ja Lapinlahden rajalla, missä edelleen kesäisin tanssitaan.

Nilsian pussihousukerho taas kuljetti ajatukset tuonne taakse metsämaan, jossa Juha Vainion sanoittamassa kappaleessa asuu kaivattu ”Tyttö Nilsian”.

Nilsian emännät eivät koskaan ole jääneet metsän taakse ruikuttamaan. Kerran lähti isäntä etelänmatkalle ja sähkötti kotiin kahden viikon päästä ”Tiällä on lystiä. Myy Mansikki ja lähetä rahhoo.” Kun isäntä palasi, emäntä lähti vuorostaan reissuun. Parin viikon päästä tuli häneltä viesti. ”Tiällä on lystiä. Tässä on rahat,

Nilsian pussihousukerhon miehet esittivät hauskaa ja haikeaa Tahkon takaa.

osta Mansikki takasin.”

Se taisi olla ennen Tahkon rakentamista.

Salmista Pielavedelle

Keskiviikkona pagistiin. Karjalaisseurojen Kuopion piirin puheenjohtaja **Kari Koslonen** kertoi kesällä tekemästään jalakatikkavaelluksesta Salmin Manssilasta Pielavedelle. 450 kilometriä hän käveli kunnioittaakseen perheensä evakkomatkaa, joka päätyi mutkan kautta Länsi-Säviälle. 90-luvulla kotiseutumatkoille Karjalaan lähtijöitä oli tungokseen asti, mutta nykyisin into on laskenut.

Kansalaisopistoissa ruohonjuuritason karjalaisuus säilyy. Torilla olikin esiintymässä Siilinjärven kansalaisopiston karjalaisten ryhmä, ja olihan siellä kaikille tuttu kanttori ”**Viki**” **Jetsu**.

Torstaina nousivat lavalle eteläiset naapurit Leppävirralta. Paikallislehti Soisalon seudun päätoimittaja **Eeva-Liisa Pennanen** on vuosien varrella kirjoittanut ja ohjannut kesäteatteriin lukuisia kappaleita, ja nyt hän oli kaivanut repertuaarista riemukkaan monologin esitettäväkseen. Siinä kolme sisarta valmisteli 80-vuotisjuhlaa kukin tyylillään, säestäjänä haitarilla **Jukka Suominen**. Suomiselta kuultiin

Eeva-Liisa Pennanen kertoi kolmen sisaruksen syntymä-päivävalmisteluista säestäjänään Jukka Suominen.

näyte harvemmin kuullusta Turun murteesta.

Perjantaina yleisö jo tiesi mitä odottaa, kun Lapinlahdelta Heinäahon näytelmäpiiri ja huumorimusiikkiyhtye Mahottomat olivat esiintymisvuorossa. Penkit täytyivät viimeistä sijaa myöten.

Anneli Valta-Lisitsinin vetämä näytelmäpiiri on parinkymmenen vuoden aikana tuottanut neljä murremestaria ja omat

Huumoriyhtye Mahottomat Lapinlahdelta. Keskellä ryhmän johtaja Petra Lisitsin-Mantere. Vasemmalla rummuissa Lasse Karttunen, huuliharppua soittaa Reijo Ruotsalainen ja Ari Ruotsalainen näpelöi banjoa.

muusikot, jopa muutaman omalaatuisen soittopelinkin. Ryhmätyönä tehdyt sketsit käsittelevät savolaisen perhe-elämän ja ihmissuhteiden kiemuroita, mutta sama huumori oppoa esiintymisissä muuallakin maassa.

Tällä kertaa Satamatorilla vierailivat perisavolaiset Lutjunperän Amalia eli **Anna-Liisa Valta-Lisitsin**, **Kalevi Puronheimo** sekä Mahottomat ja haaskoo olj!

Aapelin ankkuriosuus

Viikon ankkuriosuus, lauantai on vaikiintunut **Aapeli Rummukaiselle** kitaroineen. Apuna käväisivät lavalla **Seppäsen** pariskunta **Vieno** ja **Heimo**, Turusen Irja ja alajärveläinen **Juhani**, joka lauloi siitä mistä harvoin ääneen puhutaan, nimittäin pohjolaisen miehen rakkauslaulun.

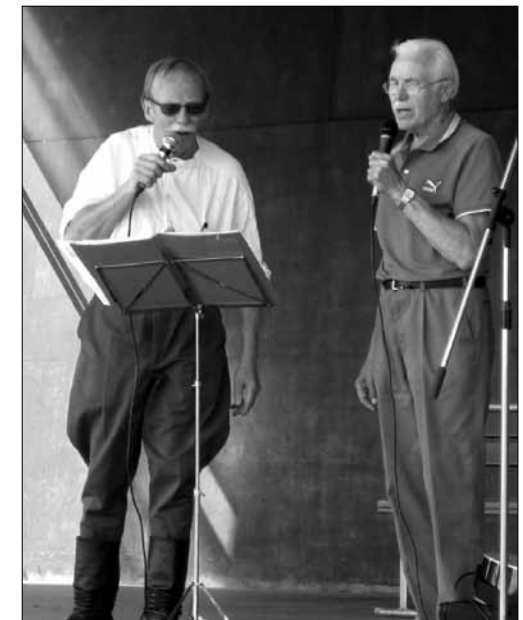
”Elä puhu minulle rakkaudesta, son liian vaikia asia. Puhutaan mieluummin raktoriista, moon simppele mies Syränmaalta”

Puolestaan Aapeli lauloi makkarasta, räkättirastaasta, savolaismiehen tunteista ja itentiteetistä kehoittaen kuulijaa miettimään omaa lajiaan.

”Onko savolainen jumakka junttasija, hölömö hönttäsijä, hulupakka harjasniska vai jämäkkä jylykkäsijä? Usko tai elä, savolainen on oekee immeinen”.

Aapeli, siviilnimeltään **Veikko Huuskonen** on viihteen ammattilainen, kuplettimestari, oma kustantajansa ja tuottajansa. Äänitemyyntipöytä kulkee aina

Joensuun ”Ellit” ilahduttivat yllätys-esiintymisellään.

Aapeli Rummukainen ja Pentti Puustinen murretorin päättäjäisduetossa.

mukana. Viime kesinä hän on vuokrannut Riistavedellä Salmijärven lavaa ja järjestänyt siellä tansseja. Pienen lavan pitäminen alkaa nykypäivänä olla kuitenkin taloudellisesti kannattamatonta. Vanhemman polven tanssijat uupuvat ja nuoremmat hakeutuvat suurille lavoille.

Lontoon murteella

Loistava sää suosi Kuopion murreviikkoa kuten kaikkea muutakin heinäkuussa. Ei pisaraakaan vettä, parhaina päivinä auringon porotus pani hakemaan suojaan varjon alta. Viikon aikana aktiivisesti oh-

Vieno ja Heimo Seppäselältä ei ohjelmat lopu. He esiintyvät kahtenakin päivänä.

Siilinjärven kansalaisopiston karjalaisten opintopiiri vaalii iloista ja laulavaa perinnettä.

jelmaa seurasi arviolta 800-1000 henkeä.

Savon kielen seuran puheenjohtaja **Seppo Kononen** juonsi viikon ohjelman päätöspäivää lukuun ottamatta. Kansanmusiikkia soittavalla Konolla olikin kauden juhlaputki Siilifolkista Kaustiselle, murretorilta Tuuren sottiisiin.

Erinomaisen äänentoiston laadusta kiitos musiikkimies **Pentti Puustiselle**, joka huolehti asennuksesta ja valvonnasta. Yhteislauluakin helpotti karaokeisännän mukanaolo.

Teuvo Laakkonen päivysti järjestysmiehenä tuohi-virkahatussa, hoiti plakaa-rit ja liput paikoilleen, myi lehtiä ja vit-sikirjoja. Varapuheenjohtaja **Tuula Ollila** oli parina päivänä torilla ja kertoi reisuustaan rapakon takana.

– Lontoon murretta siellä huastovat, mutta sukulaiset nauttivat kun saivat kuulla selevelle savvoo. Tuula on syntynyt Ylä-Savosta ja asui kolme vuosikymmentä Sisä-Savossa, joten murteen sävyt ovat hallinnassa.

Sävyjä kuuntelemassa kävi monikulttuurisuuden edustaja **Carol Sihvonon**. Hän on syntynyt Oravaisissa, isä puhui ruotsia, äiti suomea, englannista tuli maailmalla omin kieli. Kuopiossa hän opettaa Kompassissa ja metodistikirkossa englantia. Murretorilla hän kävi oppiakseen enemmän savon murteesta.

– Kaikki haluavat puhua minun kansani vain englantia, valitti herttaisesti hymyilevä Carol.

Sami Jauhiainen keräsi murreaineistoa graduunsa. Hän opiskelee Stotlannissa.

Toinen tarkkaavainen kuuntelija ja tallettaja oli nuori mies **Sami Jauhiainen**. Siilinjärveltä kotoisin oleva Sami opiskelee Skotlannissa Aberdeenin yliopistossa antropologiaa ja tekee kandidaattityötä savolaisuudesta ja ihmisten asenteista. Antropologia voidaan laajapiirteisesti tulkita ihmisten tutkimukseksi mutta usein keskitytään kulttuurin käsitteeseen, valaisi Sami Jauhiainen työtään.

Murretorilla hän kuunteli esityksiä, haastatteli murremestari Irja Turusta ja halusi tutustua Unto Eskelisen runoihin. Mitenkähän mahtaa opinnäytetyöhön brittienglanniksi kääntyä tuo kieljkiäryle?

Aberdeen sijaitsee Pohjanmeren öljyalueen lähellä mikä näkyy vaurautena. Ehkä skotteihin yhdistettyä säästäväisyyttäkin on vielä jäljellä. Aberdeenissa on 160 suomalaista opiskelijaa.

Suahan nähä millä torilla ensi kesänä tavataan!

Teksti: Eila Ollikainen
Kuvat: Teuvo Laakkonen

Antti Ruuskasta kiiteltiin mitaleista ja savolaisuudesta

Suomen Urheiluliitto onnitteli Anttia bonussekin kanssa. Puhumassa liiton puheenjohtaja Vesa Harmaakorpi seuraavana toimitusjohtaja Jarmo Mäkelä, lajivalmentaja Kari Ihalainen sekä valmennusjohtaja Jorma Kemppainen.

Keihäsmies **Antti Ruuskanen**, 30, Kon heittänyt itsensä suomalaisten sydänten sankariksi. On olympiapronssi, Euroopan mestaruus, Suomen mestaruus, kansallisia ja kansainvälisiä voittoja, mutta eivät yksin keihäskaaret eivät tähän saavutukseen kannan.

Pielavedellä on kasvanut huippu-urheilija, jonka sana kantaa kuulijan hyvän mielen metriluvulle. Huippu-urheilu ei tunnu ihan yhtä haudanvakavalta puuhalta, millaisena se yleensä esitetään, kun kuulee Antin selittävän tavoitteitaan:

”Voe kun voettas vielä **Laakkasen Juhalta** Pielaveen ennätyksen”.

Oman murteen käyttö on tehnyt savolaisesta Antti Ruuskasesta samanlaisen kansallisen ikonin - vai sanoisiko ilonaiheen? - kuin pohjalaisesta **Juha Miedosta**. Leppoisa, terveesti itsetuntoinen, esimerkiksi urheilijapersoonana on myös vahvistanut kuvaa positiivisesta savolaisuudesta. Niinpä Savon kielen seura antaa ossoovasti ja rohkeesti savon murretta puhuvalle Ruuskaselle Yljiäviäntäjän arvonimen.

Titteli ei ole mitään tusinatavaraa, sillä se on vasta toinen lajissaan. Ensimmäisen

saaja oli kotiseutuneuvos Unto Eskelinen (1921-2013), jonka savolainen sanakirja Kieljkiäryleitä viritti murreboomiksi nimetyn uskäytön koko maassa.

Yljiäviäntäjä-tittelin kunniakirja luovutettiin tuoreelle keihäänheiton Euroopan mestarille Pielavedellä 25.8. pidetyssä kansanjuhlassa.

Paljon muutakin ojennettiin, kun arviolta puolentoista tuhatta henkeä ahtautui juhlaa todistamaan. Viimeiset 300 tulijaa piti ohjata Suojalaan seuraamaan juhlaa videoscreeniltä. Ylen alueuutisiinkin sisältyi suora haastattelupätkä Pielaveden juhlasta.

Ruuskasen rantaroketti

Täsmälleen kuudelta asteli seuduilla näillä tunnettu kalamies Antti Ruuskanen koululaisten ongenvapoineen muodostamaan kunniakujaa pitkin sisään ja asettui avovaimonsa **Tuula Moilasen** kanssa istumaan salin etuosaan korokkeelle.

Ensimmäisenä esitti onnittelut Pohjois-Savon kuntien edustajana kansanedustaja **Elsi Katainen** kiitellen mestariurheilijan luonteenominaisuuksia. ”Sinun toimintaasi leimaa avoimuus, nöyryys, tahto

Savon kielen seura antoi osovasti savon murretta puhuvalle Antille Yljiäviäntäjän arvonimen. Halaa-massa sihteeri Eila Ollikainen, keskellä puheenjohtaja Seppo Kononen vierellään Tuula Ollila ja Teuvo Laakkonen.

ja ilo. Maailmalla meiltä pielavetisiltä kysellään, että onko se Antti todella yhtä mukava kuin haastatteluissa, ja voi sanoa että on! Me kaikki ollaan rakastuttu sinuun! ” henkäisi hän lopputunnustukseksi.

Pohjois-Savon Liiton lahjoittama isännän viiri on lipputankoa odotellessa lupa laittaa liehumaan vaikkapa joutilaiseen keihäaseen.

Kunnanjohtaja **Mika Sivula** paljasti puheessaan Pielaveden kunnan antaman tunnustuksen, minkä laatua oli etukäteen puheissa arvailtu: Ruuskasen rantaroketti, johon sisältyy 15 metrin venelaituri, rantarakentamisen ja maansiirtotyöt. Tunnustus on jatkoa kaksi vuotta sitten olympiamitalista annetulle venelajille. ”Ajateltiin ensin voittoheiton pituista laituria mutta eipä venettä enää olisi tarvittu”, veisteli kunnanjohtaja.

Kansanedustaja **Elsi Katainen** onnitteli keihässankaria oman ja Pohjois-Savon kuntien puolesta.

Juhlan juontajan, Pielaveden Sammon puheenjohtajan **Timo Perälän** haastattelussa kerrattiin uran vaihteita. Antti jakoi kiitosta valmentajilleen, joista kaksi oli mukana, ensimmäisen katsellessa pilven reunalta. **Tenho Raatikainen** otti 9-vuotiaan valmennettavaksi ja neuvoi perusasiat, **Antero Puranen** opetti tekniikan ja teki 70-80 metrin heittäjän, **Aki Parviai-**nen pani piänupin kuntoon.

”Jossain vaiheessa tiesin, että kirkkaimpaan mitaliin tähtää joskus, ja nyt täh-

Yljiäviäntäjän komea kunniakirja on kuopiolaisen graafikon Timo Filpuksen käsialaa.

Tuula Moilanen ja Antti Ruuskanen nauttivat välillä virkistävät kakkukahvit ja jatkoivat onnittelevien ja tervetuloisten vastaanottoa.

ti! Kahdeksankymppiä yli pystyy heittämään huonoissakin olosuhteissa.”

Tulevaisuudessa Rion olympialaisten kultamitali kiinnostaa ja jo ensi vuonna ovat MM- kisat Pekingissä. Suurvoittoihin Antilla on ollut ”hijas sytytys” eli yli kolmenkymppiä, ja vielä on se kuuluisa Pielaveen ennätyskin rikkomatta.

Suomen Urheiluliiton 15 000 euron EM-bonuspalkinnon luovuttivat puheenjohtaja **Vesa Harmaakorpi**, toimitusjohtaja **Jarmo Mäkelä**, keihään lajivalmentaja **Kari Ihalainen** ja valmennusjohtaja **Jorma Kemppainen**.

”Riijon rojektiin” on luovuttajien mielestä nyt helppo lähteä. Urheiluliiton herrat muistuttivat 22.-23.11. yleisurheilugaalassa tehtävästä vuoden yleisurheilijan valinnasta, jossa Antti epäilemättä on vahvoilla. Tiukempaa saattaa tehdä, kun valitaan Savon parasta urheilijaa. Ylä-Savossa on monta mitalistia, iloittiin maakunnan urheiluväen onnittelevissa.

Antin polokka ja suku

Savon kielen seuran perustelut ja onnittelevat Yljiäviäntäjä-tunnustuksen saajalle esitti puheenjohtaja **Seppo Kononen**.

”Kun meitä savolaisia mainitaan vätökäiksi ja puhettakin viäntätelyks, Antti Ruuskasessa on urheilusankari, jonka uraa

oman murteen rohkea puhuminen ei ole haitannut, päinvastoin. Hänen värikkäät ilmauksensa ovat tehneet hänestä Juha Miedon veroisen kansansuosikin.”

Kononen muistutti keihäänheiton savolaisista voittajaperinteistä. Olympialaisten pronssimitalisti 1950-luvulta **Soini Nikkinen** (1921-2012) oli syntyisin Kiuruveden Luupuvedeltä ja renkipoikana nakkeli harjoitukseksi heinäseipäitä kylän poikien katsellessa.

Onniteluna soittivat **Terho Hartikainen**, **Maija Nousiainen**, **Johannes Hartikainen** ja Seppo Kononen pielavetisen kansanpelimannin Tuure Niskasén ”Antin polokan”, jonka tahdissa on samaa kipakkuutta kuin keihäs-Antin vauhtiaskeleissa.

Sukuseura Ruuskanen-Ruuska kutsui Antti Hermanni Ruuskasen seuran ainajäseneksi ja seuraavaan sukukokoukseen kesällä 2016 Rantasalmella. Seuran puheenjohtaja **Asko Ruuskanen** lupasi pitää huolta, ettei ajankohta häiritse Rion olympialaisia, jos seuran nimekkäin jäsen on siellä osallistumassa.

Onnittelevia esittivät Keiteleén kunta, Kiuruveden kaupunki, Savon ja Pielaveden yrittäjät, Restel, Pielaveden osuuspankki, Pielaveden säästöpankki Optio, Herbalife Finland Oy, Säviän koulu, Jyl-

hän kyläläiset ja työkerho Karhunpesä.

Sokeria pohjalla

Avopuoliso **Tuula Moilanen** vastaili Ruuskasten pariskunnan kotielämää koskeviin juontajan uteluihin. Tuula on kotoisin lähikunnasta Suonenjoelta, mutta ensitapaaminen tapahtui Tanhuvaaran liikuntaopiston bileissä.

Se ei selvinnyt, oliko rakkautta ensivai toisella silmäyksellä, mutta yhteisiä kiinnostuksen aiheita on löytynyt jo kahdeksan vuoden ajan.

Kun kummallakin on liikunnallinen koulutus, juontaja kysäisi yhteisen yrityksen perustamisesta. Ei oikein ottanut tulta, nyt on urheilu etusijalla.

Antin lempiruoka on yläsavolainen myrkyrokka Aulikki-äidin perinteiseen tapaan

keittämänä. Tuulan reseptillä Antti joskus itse valmistaa paistetun hirven sisäfilee. Ja mattojen tamppaaminen on kuulema keihäsmiehelle hyvää treeniä!

Mitalikahvit sinivalkoisine leivoksineen tarjosi Savon Voima, joka lupaili myöhemminkin palata Antin kanssa asiaan. Kaikesta huomasi, että paikkakunnan liike-elämä seisoo urheilijan tukena, pitäjäläisten henkisestä tuesta puhumattakaan.

Kaikkia heitä Antti Ruuskanen halusi muistaa kiitoksillaan. ”Tämä kantaa tavella vaikeina hetkinä. Te kaikki olette yhtä tärkeitä nostamaan suomalaista urheilua huipulle!”

Teksti: Eila Ollikainen

Kuvat: Teuvo Laakkonen

Keihäsmiehestä Yljiäviäntäjä

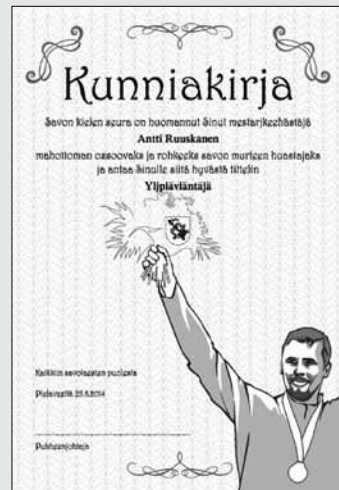
Savon kielen seura kiittää osaltaan keihäänheitäjä **Antti Ruuskasta** työstään kaikkien savolaisten itsetunnon kohottamiseksi ja nimittää hänet savon murteen yljiäviäntäjäksi.

Maailmanluokan pielavetinen maailmanluokan huippu-urheilija on puhunut julkisuudessa koko urheilijauransa ajan rohkeasti ja johdonmukaisesti savon murretta ja ilman, että siitä olisi ollut minkäänlaista haittaa hänen uralleen tai hänelle itselleen. Päinvastoin Ruuskanen on mehevillä ja osuvilla murreilmauksillaan tullut kesälajeissa samankaltaiseksi kansansuosikiksi ja kansalliseksi ikoniksi kuin eteläpohjalainen mestarihihtäjä Juha Mieto talviurheilun puolella.

Yljiäviäntäjäksi Ruuskanen nostettiin maanantai-iltana suuressa kansalaisjuhlassa, jonka Pielaveden kunta ja muut yhteisöt järjestivät Ruuskasen EM-kultamitaliheimon innoittamina.

Ensimmäinen savon murteen yljiäviäntäjä oli edesmennyt kotiseutuneuvos **Unto Eskelinen**, jonka murresanakirjat nostattivat todellisen murrebuumin Suomessa 1980-luvulla. Antti Ruuskanen on nyt toinen huomionosoituksen saanut.

Savon kielen seura on toiminut vuodesta 1982. Seuran johdossa oli viime talven saakka professori **Osmo Hänninen**, jonka jälkeen puhetta on johtanut toimitaja **Seppo Kononen**.

Tykkejä vedetään asemaan historiallisesti aidolla paikalla Porrassalmen harjulla.

Porrassalmen taistelussa 13. kesäkuuta 1789 Savon Prikaati saavutti suuren voiton. Kaikissa Ruotsin valtakunnan kirkoissa pidettiin kiitosjumalanpalvelus. Komentajana oli **Curt von Stedingk** ja hänen adjutanttinaan **Georg Carl von Döbeln**, joka sai kuulan otsaansa ja kantoi siitä asti otsasidettä haavansa peittona. Näistä kuuluisista tapauksista tuli tänä vuonna kuluneeksi tasaluku 225 vuotta, ja niinpä Savon sotilasperinneyhdistys järjesti alkuperäisillä tapahtumapaikoilla Porrassalmen harjulla komean taistelunäytöksen, jota johti eversti **Markku Riittinen**. Näin on tehty ennenkin, 25 vuoden välein. Paikkakunnalla asuvana olen itsekin nähnyt myös vuosien 1964 ja 1989 taistelunäytökset, ja seuraava lienee vuonna 2039.

Vuonna 1775 perustettua Savon Prikaatia ei valitettavasti enää ole. Niinpä taistelunäytöstä toteutettaessa törmättiin ongelmaan, joka Savossa muutenkin on tyypillinen: kaikki haluavat olla piällysmiehiä. Upseerin rooleihin halukkaita

oli pilvin pimein, mutta mistä saataisiin tavallista jalkaväkeä? Miehiä, hevosia, univormuja, lippuja ja aseita värvättiin ja hankittiin Suomen-laajuisesti. Lopulta kokoon saatiin näyttävä joukko niin ratsuväkeä, tykistöä kuin tavallisia taistelijoita esittämään sekä suomalaisia että venäläisiä. Taistelunäytös onnistui suurenmoisesti, ja sitä katsomassa oli tuhansia ihmisiä. Järjestelyistä vastasivat ammattiupseerit, ja käytössä oli puolustusvoimain savuammuksia ja tulenkuvauspanoksia. Saimaan vesi kohosi korkeina patsaina, milloin ammuksia putosi veteen.

Mikkelin kaupungintalolla oli samaan aikaan esillä Kansallisarkiston tuottama näyttely Curt von Stedingkistä, Ruotsin historian viimeisestä sotamarsalkasta. Kansallisarkisto on ostanut Stedingkin suvulta Ruotsista sen yksityisarkiston 465 000 euron huikeaan hintaan, jonka kokosivat useat yksityiset säätiöt. Jos hinta oli kova, niin oli Suomeen saadun arkiston sisältökin ainutlaatuinen: siihen sisältyy Savon Prikaatin koko vanha arkisto Kus-

Savon Prikaatin lipun alla komentaja von Stedingk ja otsaan haavoittunut adjutantti von Döbeln. Rooleissa kirjoittaja ja ruotsalainen Erland Ros.

taa III:n Venäjän-sodan vuosilta. Professori **Jussi T. Lappalainen** julkaisee aineiston pohjalta tänä syksynä uutuusteoksen *Soitellen sotahan. Kustaa III:n maasota Suomessa 1788–1790*.

Taistelunäytöksen ainutlaatuisuus veti paikalle Ruotsin aateliston kerman. Mikkelissä vierailivat mm. herttua **Charles d'Otrante**, kreivi **Joachim von Stedingk**, lukuisat Klingspor- ja von Döbeln -sukujen jäsenet, Ruotsin kuninkaan kamarieherra **Hans Dyhlén** jne. Ranskan suurlähettiläs **Eric Lebedel** oli paikalla johtuen siitä että Stedingk ja Döbeln olivat oppineet sotataitonsa Ranskan armeijan lippujen alla. Lebedel sanoi puheessaan, että Porrassalmi on ”Suomen Austerlitz”. Mainitakoon myös erityisesti G. C. von Döbelnin veljestä polveutuva rouva **Elisabeth**

Goldstein, joka on kirjailija ja työstää moniosaiseksi kasvavaa Döbelnin elämäkertaromaania: kolme osaa on jo ilmestynyt. Döbelnin roolia esitti **Erland Ros**, joka siviilissä on pappismies ja Ruotsin kuninkaan hovisaarnaaja. Hän toimitti Porrassalmen muistomerkillä myös kenttähartauden yhdessä tuomiorovasti **Simo S. Salon** kanssa.

Tästä kaikesta on tarkemmin kirjoitettu Savon sotilasperinneyhdistyksen julkaisemassa Porrassalmi-vuosikirjassa 2014 ja kirjoitetaan vielä lisää ensi vuodenkin vuosikirjassa.

Oheiset kuvat kertokoot enemmän kuin tuhat sanaa.

Teksti: Osmo Pekonen
Kuvat: Vesa Vuorela

Savon jääkäreitä on sentään vielä!

Pohjanmaa - Suomen jyvääittoa

Isännän Jarmon kanssa tehty kesämatka Pohjanmaalle sattui kesän kuumimpaan aikaan, viikolle 30. Matka-auto pakattiin; perunat omasta maasta, lihakastiketta jääkaappiin. Otettiin omaa ruisleipää, kahvileipää, virvokkeita ja kivennäisvettä. Siinä se sitten oli, matkalle lähtö. Pysähtyminen vielä Vehmerissä ja apteekin edestä startattiin Siniselle tielle. Tavoitteena oli Vaasa.

Kahvihetki pidettiin tien sivustan levikkeellä järvenrannassa. Lomareissu oli alkanut hyvin. Ensimmäisenä iltapäivänä Viitasaarella tapasimme ystävämme Kaijan, entisen vehmersalmelaisen. Vielä samana iltana ajoimme Pyhä-Häkin kansallispuiston halki Saarijärvelle, jossa yöpyminen Ahvenlampi Campingilla.

Seuraavana päivänä olimmekin jo Tuurin Kyläkaupassa. Teimme pienet tuliaisostokset väenpaljouden keskellä ja aterioimme ravintolassa. Parkkialueen taustalla oli iso rakennushanke. Kyltissä luki: ”Tähän rakennetaan maailman suurin joulukauppa.”

Iltapäivällä Seinäjoen keskustassa ihmeteltiin paikkakuntien vilkasta kesäelämää; koko kansa oli liikkeellä. Pienet lapsetkin oli pantu polkupyörän lisälaitteeseen.

Laaja Pohjanmaa

Pohjanmaa-käsite on laaja. Pinta-alaltaan se käsittää 1/3 koko maamme pinta-alasta. Kysyttäessä, mitä on lakeus, löydämme vastauksen: Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Pohjois-Pohjanmaa, Perä-Pohjola.

Ajelimme 25.7. illankajossa Isokyrö-Laihia-Vaasa moottoritietä. Savolaisviljelyksien ja metsäseutujen jälkeen Isokyrö on ”kaaheen laakee aakee.” Viljapellot ulottuivat silmänkantamattomiin, pää-

asiassa ohraa, joka oli jo vaalenemassa. Kypsyvän viljan tuoksu tuli autoon. Se oli matkalaiselle upea hetki.

Vehnänviljely oli toiseksi yleisin. Kaaletta näimme laajat peltoaukeat. Koko matkamme ensimmäinen ja ainut ruispelto yllätti Laihialla – arvatenkin. Sanoinkin siinä Jarmolle:

- Pohjanmaa on nykyisin Suomen viljääittoa. Mutta samalla jo muistimme Pohjanmaalla syntyneen ystävänä, nykyisin Kiiteellä asuvan Gunnelin sanat siitä, kuinka pohjalaisen viljelijän ikuisena vastuksena ovat sekä ”hallat että tulvat.”

Maisemat ovat totiset

Lakeuksien kirjailija Artturi Leinonen puhuu omasta maakunnastaan: ”Maisemat ovat totiset ja lujat.” Sen sanan uskoimme aidoksi kuulaassa sydänkesän illassa. Katselimme viljelyksiä suurella kunnioituksella. Täällä on tosiaan Suomen jyvääittoa, niistä monista vastuksista huolimatta. Maalaistalot ovat viihtyisiä kartanoita suurine ikkunoineen ja piha-aittoineen. Kirjailija Leinonen sanookin: ”Katsele ja nauti lakeuden suuresta onnesta.”

Koko Pohjanmaan tasanko on entistä merenpohjaa, josta vesi on juossut pois. Sen maaperä on meren lietteestä syntynyt. Etelä-Pohjanmaalle meri on jättänyt hedelmällisen savipohjan. Siihen ihminen on kyntänyt Isokyrön peltovainiot ja Limingan niityt. Ajatellessaan kaikkia niitä suruja ja vastuksia, joiden kanssa näilläkin lakeuksilla on taisteltu, matkailijan mieli heltyy. Tämäkin tienoo on ollut kauheiden sotien hävittämä. Vieläkin pellossa auran kärkeen saattaa tarttua Isovihan aikainen (1713-21) rautakuula tai lahonnut ihmisen luu. Se oli silloin Suuri Pohjan sota ja suomalaiset joukot keskitettiin pääasiassa Baltiaan, mutta myös Pultavassa, nykyisen

Ukrainan aleella, oli suomalaisjoukkoja.

Aluksi Ruotsi oli voitolla, mutta lopulta kärsi suuria tappioita. Venäjä ryhtyi tällöin valloittamaan Suomea. Alkoi Isovihan aika. Maan puolustaminen oli vaikeaa, sillä sotavoima oli tuhoutunut. Ylipäällikkö K.K. Armfelt oli kärsinyt tappion v. 1713 Pälkäneellä. Venäläiset valloittivat koko Suomen, Pohjois-Pohjanmaata lukuunottamatta.

Mutta mitäpähän maan perkaaja nykyään tietää voittajain riemusta tai voitettujen toivottomuudesta? Hän on onnellinen ja ajattelee tulevanvuotisia laihopeltojaan. Aurinko laskee nyt levollisesti lakeuden reunaan, mutta moottoritie jatkuu Vanhan Vaasan ohitse. Ajelimme lähellä Pohjanlahden rannikkoa ja mainion Vaasan-ruukiin kotiseudulla.

Vaasasta Pietarsaaren ja Kokkolaan

Tulimme 25.7. alkuillasta Vaasan puistikoon ja Senaatinkadulle. Se on hieno, vanha status. Runsaat kukkaistutukset loivat vaurauden tuntua. Etsiydyimme viihtyisän sataman kautta meren rantaan. Siellä oli tilaa Top Camping Vaasa-leirintäalueella, jossa yö +28 kuumuudessa. Oli perjantai-ilta, camping-alue liki täynnä matka-autoja, mutta tilaa oli vielä yhdelle

autolle varjoisan puun katveessa.

Pian alkoikin kahden hengen orkestri viihdyttämään vieraita. Tuli merellinen olo. Iltamiksi niitä kutsuivat ja ne kestivät puoleen yöhön 1960-luvun tahtiin. Laulaja oli hyvä – kuin Eino Grön ikään. Kuultiin ”Iltta merellä”, ”Mustat silmät”, ”Liljankukka” ja paljon muuta ennen kuin Pohjolan aurinko laskee meren taakse.

Seuraavana aamuna aamutoimien jälkeen lähtö Kokkolan tielle. Auton säiliö täyteen puhdasta vettä ja kaikki muut ajotarkistukset. Hyvä oli taas kulkea Perämeren rannikolla, nähdä asutusta sekä historiaa.

Puolen päivän jälkeen tultiin Pietarsaareen (ruots. Jakobstad), jossa 70 % väestöstä on ruotsinkielisiä. Ihmetelimme keskustaan tultuamme karnevaalikulkueita ja värikkäisiin asusteisiin puettuja lapsia ja nuoria. Kaikkialla liehui lippuja ja ilmapalloja. Melu oli myös sen mukainen torvien soidessa. Ilmapalloja vierähti kaduilla meidänkin auton eteen.

Saimme autolle parkkipaikan torin kulmasta, kauan etsittyämme. Pidimme kahvitauon. Vasta pois lähdettyämme saimme tietää juhlan syyn. Ne olivat Jaakonpäivän perinteiset juhlat: Jakobstad. Ne kuuluvat vuodesta toiseen Pietarsaaren imagoon ja kestävät monta päivää. Senkin asian meille kertoi Kiteen Gunnel, ystävämmme. Pie-

Pietarsaaren keskusta on rakennettu vanhan, ruutuasemakaavan mukaisesti. Kaunis liiketalo, mahdollisesti hotelli, ihastuttaa matkailijaa torin kulmalla. Meneillään ovat perinteiset Jakobstad karnevaalijuhlat, Jaakonpäivän kunniaksi.

tarsaari on hänen lapsuuden aikainen kotikaupunkinsa. Avioliiton kautta hän tuli Kiteelle maatilana emännäksi ja on edelleen toimellinen.

Pietarsaari on huomattava teollisuuskaupunki. Vanhan, suorakulmaisen asema-kaavan mukaan rakennetussa keskustassa vallitsevat liike- ja asuintalot, Raatihuone, Pyhän Pietarinkirkko 1250-luvulta, Runebergin tupa. Kaupunki sai v.1793 tapulioikeudet, jolloin nousukausi alkoi, ulkomaan kauppa ja laivanrakennustoiminta vilkastuivat.

Kokkolasta Toholammille ja kotiin

Kokkola (perust. 1620) on Keski-Pohjanmaan keskuskaupunki. Sen päätehtäväksi tuli Pohjanmaan tervan kuljettaminen moniin Euroopan maihin. Tarvittiin paljon kauppalaivoja ja puusta olivat silloiset sotalaivatkin. Niiden pinta imi sisäänsä tervaa tuhattomasti ja köydetkin tervattiin.

Keski-Pohjanmaalla poltettiin paljon tätä kallista tavaraa ja tynnyreiden kuljetus oli helppoa, koska mäkiä ei ollut. Kokkolasta tuli merikaupunki sen jälkeen, kun Chydenius hankki v. 1765 tapulioikeudet.

Kokkolan käyntiin ei jäänyt paljonkaan aikaa, vain marketissa ostamassa virvokkeita ja mansikoita. Jarmon ohjelmissa oli ajaa Toholammin kautta sisä-Suomeen ja kotiin Vehmersalmelle.

Toholammilla asustaa Jarmon armeijakaveri **Taisto Honkonen**. Hän on hyvä kaveri koko asevelvollisuusajalta Kuopion varuskunnassa v. 1959-60. Halusimme tavata hänet kotioloissa matkamme päätökseksi. Taisto on eläkkeellä oleva, ansioitunut poliisi. Hän oli poliisin tehtävissään presidentti Urho Kekkosen luottomies. Siitä kertovat ne kolme Kekkosen allekirjoittamaa kunniakirjaa olohuoneen seinällä.

Tyytyväisenä Taisto muistelee toimiaan

kesäisin Kultarannassa sekä luottamus- ja turvatoimia Etyk:n ajalta Helsingissä kesällä 1975. Taisto sai meiltä tuliaisiksi ruisleivän ja pihalleen syyskukan.

Aune Räsänen,
Vehmersalmi

Lähteet: Topeliuksen Maamme-kirja, Facta, Laakkosten sukukirja I, Gummerus 2001, Kivistö: Mestarimerkki oman maan tuntemisessa 1956.

Savolainen osakunta Tampereelle

Tampereen yliopistoon perustettiin viime keväänä savolainen osakunta Savotta. Toiminta alkaa syksyllä ja on alkuun suunnattu yliopiston opiskelijoille. Tarkoitus on laajentaa myöhemmin Tampereen teknisen yliopiston suuntaan. Osakunnat ovat perinteisesti koonneet samalta alueelta tulevia opiskelijoita, kertoo tapahtumavastava toimii Jussi Rissanen.

Tarkoitus on auttaa opiskelijoita löytämään kontakteja myös ainejärjestöjen ulkopuolelta. Saunailtoja on alkuun luvassa savolaisopiskelijoille. Tampereella on ollut tähän saakka osakunta vain pohjalaisille opiskelijoille.

Helsingin yliopiston Savolainen osakunta on osakuntien vanhimpia, perustettu 1905. Se toimii Uuden ylioppilastalon ylimmässä kerroksessa Mannerheimintie 5.

Syksyisin osakunta järjestää perinteisen mm. talakkunajuhlan.

Avajaisissa torilla eturivissä vas. Sari Rautio, Sirpa Pietikäinen ja Kirsi Moisander. Puheenjohtaja Janne Vilkuna heistä hieman oikealle.

Kotiseutupäivät Hämeenlinnassa ”Kotiseutu kullan kallis”

Vuotuiset valtakunnalliset kotiseutupäivät järjestettiin tänä vuonna Hämeenlinnassa. Suomen suurimmassa kotiseututapahtumassa oli sisältötavoitteet: järjestäjätahon esittely, ajatusten vaihto, virikkeet ja elämykset, alueen tunnetuksi tekeminen, alueellisen yhteistyön edistäminen ja pysyvät vaikutukset alueelle. Nämä koostuivat monista erilaisista tilaisuuksista. Oli kokousta, matkoja ja gaala.

Päivät alkoivat jo torstaina 7.8. kotiseutuseminaarilla. Avajaiset olivat perjantaina 8.8. Hämeenlinnan torilla.

Kotiseutuliiton hallituksen puheenjohtaja **Kirsi Moisander** avasi tilaisuuden torilla toivottaen kaikki osallistujat tervetulleiksi ja totesi päivien olevan kotiseutuliikkeen tärkein vuotuinen tapaaminen. Täällä puidaan monia merkittäviä

kysymyksiä paikallisuudesta, asukkaiden osallistumismahdollisuuksista, identiteettistä, perinteistä sekä erityisesti yhdessä tekemisen ja olemisen voimaannuttavasta vaikutuksesta, totesi Moisander.

-Kotiseutuliike järjestäytyi useissa Euroopan maissa 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Näin myös Suomessa, jossa kotiseutuliikkeen synty ajoittuu vuoteen 1894, jolloin Lohjalla perustettiin Lohjan Kotiseutututkimuksen Ystävät, aktiivisena toimeenpanijana filosofian lissensiaatti, lehtori **Robert Boldt**. Suomen Kotiseutuliitto perustettiin vuonna 1949, ja samana vuonna vietettiin ensimmäisiä Valtakunnallisia kotiseutupäiviä. Tänä vuonna liikkeemme viettää siis 120:tta toimintavuottaan ja Suomen Kotiseutuliitto 65:tta.

-Kotiseuduilla on tulevaisuus. Yhdessä rakennamme välittäviä, innostavia ja hyvää elinympäristöä tarjoavia kotiseutuja, niitä jotka pysyvät sydämissämme koko elämän. Tähän työhön tarvitaan meitä kaikkia yhdessä ja erikseen, sanoi Moisander.

”Ilman kotiseututyötä ja niitä yhdistyksiä, jotka ovat vuosia tehneet täällä töitä, ei moni vanha kaunis asia olisi säilynyt. Me tarvitsemme ihmisiä, jotka näkevät menneisyydessä arvon - myös uudemmissa rakennuksissa ja koskemattomissa luontopaikoissa, jotta ne olisivat olemassa myös silloin, kun ne ovat satoja vuosia vanhoja ja monta kymmentä kertaa arvokkaampia”, totesi europarlamentaarikko **Sirpa Pietikäinen** torilla.

Kaupunginhallituksen puheenjohtaja **Sari Rautio** totesi Kotiseutuliiton strategioiden pätevän myös Hämeenlinnan kaupunkiin. Ensi vuonna juhlitaan kaupungissa Jean Sibeliuksen 150-vuotis-syntymäjuhlaa, v. 2016 on Luonto ja vesi -tapahtuma ja v. 2017 juhlitaan muun Suomen kanssa kansakunnan 100-vuotista itsenäisyyttä.

FT, dosentti **Ilkka Teerijoki** julkisti torilla kirjan *Hämeenlinnan historia, ensimmäisestä maailmansodasta 2000-luvulle*. Hän totesi, että historiasta on jokaisella oma mielipide. Kirjan tekeminen kesti n. neljä vuotta.

Kotiseutupäivien viestin toi Seinäjoen kaupungin museotoimen johtaja Susanna Tyrväinen. Hän mainitsi viime vuoden kotiseutupäivät Seinäjoelta ja kertoi mm. pohjalaisuudesta.

Leena Haavisto ja Johannes Koskinen kruunusivat rapukuninkaallisen Kari Viitamäen (oik.).

Hämeenlinnassakin on kuninkaallisia

Leena Haavisto, vuoden 2011 rapukuninkaallinen ja kansanedustaja, maakuntahallituksen puheenjohtaja **Johannes Koskinen** julistivat Hämeen rapukuninkaallisen. Hän on Aulangon johtaja **Kari Viitamäki**. Hän kertoi kilpailleensa sisarensa kanssa rapujen syönnistä: hän söi 36, sisar 34. Piti lopettaa; huulet alkoivat halkeilla saksista ja suolasta.

Vuosikokous sujui rutiinilla

Vuosikokouksen aluksi julkistettiin uudet kunniajäsenet, jotka ovat professori **Pekka Laaksonen** ja filosofian tohtori h.c. **Markku Tanner**.

Pekka Laaksonen oli Kotiseutuliiton valtuuskunnan jäsen 1981–1993 ja puheenjohtaja vuosina 2001–2013, liiton hallituksen puheenjohtaja 1993–2000 ja aikakauslehti *Kotiseudun* päätoimittaja vuosina 1983–1990.

Markku Tanner teki elämänuransa Suomen Kotiseutuliiton toiminnanjohtajana vuosina 1966–2008. Lisäksi hän toimi aikakauslehti *Kotiseudun* toimitussihteerinä vuosina 1967–

Hämeenlinnan kaupungin vastaanotolle vieraat vastaanotti naistrio Teija Arvidsson (vas.), Sari Rautio ja Lulu Ranne.

Aikaisemmin on kunniajäseniksi nimetty **Eeva Ahtisaari, Aarne Laurila, Jaakko Numminen, Veijo Saloheimo ja Päiviö Tommila.**

Vuoden kaupunginosa

Suomen Kotiseutuliitto valitsi Tampereen Pispalan Vuoden kaupunginosaksi 2014. Pispala on hyvä esimerkki perinteisestä suomalaisesta 1800-luvun jälkipuoliskolla rakennetusta esikaupunkialueesta, joita syntyi teollistumisen mukanaan tuoman muuttoliikkeen seurauksena.

”Alue on säästynyt nykypäivään poikkeuksellisen hyvin, mikä on suurelta osin asukkaiden oman aktiivisuuden ansiota. Idyllinen Pispala on nykyään Tampereen tunnetuimpia alueita ja kaupungin matkailun vetonaula”, valintaraadin puheenjohtaja, Turun yliopiston kulttuurihistorian dosentti **Rauno Lahtinen** toteaa.

Vuoden kotiseututeko

Suomen Kotiseutuliitto valitsi lahtelaisen kuva-, ääni- ja filmimateriaalin keräyshankkeen Vuoden kotiseututeoksi. Lahti-filmit talteen ja esille -hanke on Lahti-seuran, Päijät-Hämeen elokuvakeskuksen ja Lahden Videokuvaajien yhteistyöprojekti.

Hankkeessa kerätään ja digitoidaan paikallishistoriallisesti arvokasta filmi-, video-, äänite- ja valokuva-aineistoa ja pelastetaan – kenties jo unohtunutta – ai-

neistoa jälkipolville. Materiaalista koostaan esityskelpoisia dokumenttielokuvia, jotka kertovat seudun kulttuurin, arkkitehtuurin, teollisuuden sekä talouden kehityksestä vuosikymmenten aikana nykypäivään saakka.

Suomen Kotiseutuliiton valtuustoon valittiin viisi uutta henkilöä. Uudelleen edustajaksi valittiin askolalainen kansatieteilijä, FM **Elisa Jäntti**, Keski-Pohjanmaan edustajaksi kokkolalainen maakunta-amanuenssi **Pirkko Järvelä**, Pohjois-Pohjanmaan edustajaksi nivalalainen toiminnanjohtaja **Hanna Järviluoma**, Pohjanmaalta vaasalainen rakennusinsinööri **Juha Ossi** ja Lapista kemiläinen intendentti **Helka Savikuja**.

Jatkokaudelle valittiin Etelä-Karjalan edustajaksi lappeenrantalainen käsityöläinen **Anne-Maija Laukas**, Kanta-Hämeestä janakkalainen yrittäjä **Elisa Göös**, Keski-Suomesta jyvaskyläläinen maakuntamuseon johtaja **Heli-Maija Voutilainen**, Kymenlaaksosta valkealalainen kotiseutuneuvos **Erkki Sillanpää**, Päijät-Hämeestä lahtelainen rehtori **Martti K. Lehto**, Uudeltamaalta helsinkiläiset FM **Tuula Salo** ja varatuomari **Veijo Lehto** sekä Varsinais-Suomesta turkulainen kotiseutuneuvos **Markku Monnonen**.

Asiantuntijajäsenenä jatkamaan valittiin turkulainen professori **Helena Ruotsala** ja helsinkiläinen Kuntaliiton erityisasiantuntija **Ditte Winqvist**.

Suomen Kotiseutuliiton vuosikokouk-

ssa hyväksyttiin toiminnan painoaloiksi vuodelle 2015:

-Rakkaudesta kotiseutuun –strategian toteuttaminen

-Jäsenyhteisöjen nostaminen toiminnan kärjeksi

-Kulttuuriperintö- ja kotiseutukasvatus perusopetuksessa.

Kotiseutuliiton sääntöjä uudistettiin. Uudistukset esitteli **Risto Piekka**. Muutokset koskivat vain pykälä 4-20.

Suomen Kotiseutuliiton julkilausuma: Kulttuuriperinnön säilyminen varmistettava:

Globalisoituvassa ja tällä hetkellä epävarmassa maailmassa oman kulttuuriperinnön tunteminen luo turvallisuuden tunnetta. Suomen rikas ja monimuotoinen kulttuuriperintö pitää sisällään aineettoman ja aineellisen kulttuuriperinnön, esimerkiksi saunasta Kalevalaan ja Suomenlinnasta tunturien tarinoihin. Kulttuuriperintöä vaalitaan valtion, kuntien, museoiden, yhdistysten ja yksityisten toimesta.

Taloudellisesti huonona aikana kulttuuriperinnöllä on erityisen merkittävä vaikutus ihmisten hyvinvointiin. Oman kulttuurin tunteminen ja tekeminen luo voimaa ja antaa elämään merkityksellisyyttä. Tuleviin opetus suunnitelmiin on kirjattava entistä voimakkaammin kotiseutuopetuksen ja paikallisuuden tuntemisen näkökulma. Kuntaliitoksia tehtäessä on muistettava liittyvien kuntien omat symbolit, merkkipäivät, historia ja muu kulttuuriperintö.

Suomen Kotiseutuliitto pitää erittäin tärkeänä kansalaisten ja kuntalaisten osallistumismahdollisuutta kotiseutunsa kehittämiseen. Kulttuuriperinnön säilymisen varmistaminen vaatii tiedollisia, taidollisia ja taloudellisia resursseja, joita ei saa vähentää. Kulttuuriperintö on nähtävä voimavarana; sen merkitys esimerkiksi matkailun sisältönä on kaikkialla maailmassa keskeinen.

Suomen Kotiseutuliitto näkee julkisen vallan ja kolmannen sektorin yhteistyön kulttuuriperinnön saralla arvokkaaksi ja tulokselliseksi. Oman kulttuurin tuntemus avaa tilaa muiden kulttuurien ymmärtämiselle ja kasvattaa suvaitsevaisia suomalaisia maailmankansalaisia.

Tarjolla lähiruokaa

Perjantai-illan päätteeksi oli Hämeenlinnan kaupungin vastaanotto raatihuoneella. Nykyinen rakennus on tehty v. 1888. Vastaanottajina oli näyttävä naistrio: **Teija Arvidsson, Sari Rautio ja Lulu Ranne.**

Tarjolla oli lähiruokaa. Johtaja **Erkki Korhonen** soitti Sibeliusta – onhan kaupunki ihan täpinöissään Jannen tulevasta juhluvuodesta! Lauoimme onnittelulaulun Kotiseutuliiton puheenjohtajalle **Janne Vilkunalle** hänen syntymäpäivänään.

Monipuolinen tutustuminen Hämeenlinnaan

Lauantaina oli retkiä tarjolla useita, toinen toistaan kiinnostavampia; muun muassa kartanoretki, viinitaristeily, Hämeen harmaakivikirkot, sotahistoriaa, Iittala ja Hämeenlinna 375 vuotta! Viime mainitulla matkalla Esa Leskinen esitteli aluksi Aulangon historiaa ja kertoi laajemmin Hämeenlinnasta. Hämeenlinna on perustettu 19.1.1639. Kun Pietari Brahe vieraili paikkakunnalla, hän antoi sille kaupunki-oikeudet. Hämeenlinna on Suomessa 14. suurin kaupunki.

Itse linnassa kuulumme mielenkiintoista historiaa. Linnasta on alettu rakentaa 1200-luvulla.

Ja kummituskin sieltä löytyy!

Opas näytti kivessä kissantassujen jäljen. Kerrotaan että kun lattiaan laitettiin uusia laattoja, rakennusmiesten poistuessa

Linnan vieressä oleva vankien "kaku".

linnaan jäi kissa. Tarinaa kerrottiin koululaisryhmälle ja kierron päätteeksi parittyttyä sanoi kuulleen kissan nau'untaa.

Mistä kakku-sanonta on peräisin?

Sekin selvisi Vankilamuseossa. Näimme erilaisia sellejä eristysseleistä matkaselleihin ja viimeisen mestauksen työvälit.

Se kakku: Hämeen linnan ulkopuolella oli pyöreä rakennus, joka oli jaettu kakunpalan muotoisiin osioihin. Kussakin lokerossa sai vanki ulkoilla. Tästä tulee siis sanonta "sai kakkua". Vankila oli käytössä v. 1993 saakka.

Linnan lähistöllä on museo Militaria. Sitä esitteli museomestari **Ilkka Vahtokari**. Kuulimme kolmen aselajin historiaa.

Luimme tietoa Mannerheim-ristin nro 61 saaneesta ritarista, **Osmo Laaksosta**. Vitriinissä oli myös kasvoton sotilas; **Väinö Myllykangas** (1909-1963). Hän oli Suomen kookkain sotilas. Hän palveli varusmiehenä Raskaassa Tykistörykmentissä Viipurissa 1920-luvun lopussa. Palveluksessa tarvittavat asusteet jouduttiin teettämään Myllyrinteelle erikseen. Tyk-

kimiehenä palvellessaan hän oli 226 cm:n pituinen. Kasvu jatkui vielä varusmiespalveluksen jälkeen. Pisimmillään Myllyrinte oli noin 247 cm:n pituinen.

Saattoi todella aistia, että tämä museo kiinnosti kovasti miespuolista porukkaa!

Retki päättyi Wetterhoffille. Esittelyn jälkeen kuulimme Fredrika Wetterhoffin monologin, jonka esitti näyttelijä **Henna-Maija Alitalo** - taisipa joskus olla Kuopiossakin näyttelijänä. Yrittäjien myyntitilakin oli mielenkiintoinen ja värikäs.

Lauantai päättyi juhlagalaan

Juhlaa juonsi **Veikko Sinisalon** tytär **Kirsi-Kaisa Sinisalo**. Näyttelijä **Juha Haanperä** esitti Hugo Standertsköldiä (1844-1931), ja kertoi siis Aulangon synnystä.

Maakunnan Timot eli kaupunginjohtaja **Timo Kenakkala** ja maakuntajohtaja **Timo Reina** puhuivat Hämeen asioista.

Tuula Heinänen Hämeenlinna-Seurasta kertoi että seurassa ollaan hyvällä mielellä juhlien onnistumisesta. Hän kiitteli erityisesti järjestelytoimikuntaa; **Elisa Göösiä**, **Sinikka Keinoa** ja **Ossi Lapi-toa** sekä talkoolaisia ja vapaaehtoisia.

Johtaja **Erkki Korhonen** soitti Sibeliusta; *Impromptun nro 5 ja Romanssin*. Viime mainitun Sibelius oli tehnyt anteeksipyyntönä Aino-vaimolle. Korhonen kertoili kappaleiden välillä värikkäästi Sibeliusen elämästä. Joskus tämä oli poissa pitkiäkin aikoja ja kun rouva kyseli milloin palaa, oli vastaus: Minä olen säveltäjä, en ennustaja! Viimeisenä Korhonen soitti kappaleen, joka liittyy vahvasti Aulangoon, Suomeen ja sen itsenäisyyteen. Eli väkevä Finlandia!

Suomen Kotiseutuliiton puheenjohtaja professori **Janne Vilkuna** piti puheen kotiseudulle. Kotiseutua joutuu nykyään arvioimaan uudelleen, kun muutetaan helpommin. Hän lainasi **Lassi Saressaloo**: Kotiseutu on mielentila, tunne.

Mitalin saivat Raija Collander Siikaisista, Riitta Huuhtanen Kuopiosta, (kolmas vasemmalta), Henrik Impola Helsingistä (ei kuvassa), Esko Jokiniemi Liperistä, Kauno Koivukangas Evijärveltä, Seppo Myllyniemi Hämeenlinnasta ja Henri Nordberg Tornioista

Riitta Huuhtaselle ansiomitali

Mitali on Kotiseutuliiton korkein tunnustuksen osoitus. Sen myöntäminen edellyttää saajalta maakunnallisia tai valtakunnallisia ansioita kotiseututyössä tai erittäin merkittäviä ansioita paikallisessa kotiseututyössä.

Mitalin saivat **Raija Collander** Siikaisista, **Riitta Huuhtanen** Kuopiosta, **Henrik Impola** Helsingistä, **Esko Jokiniemi** Liperistä, **Kauno Koivukangas** Evijärveltä, **Seppo Myllyniemi** Hämeenlinnasta ja **Henri Nordberg** Tornioista.

Informaatikko ja kirjastonjohtaja emerita Riitta Huuhtanen on työskennellyt kirjastoalalla vuodesta 1963, kirjastonjohtajana vuodesta 1983. Huuhtanen on Suomen ensimmäisiä informaatikkoja. Pääosan urastaan hän teki yliopistokirjastoissa, mm. 20 vuoden ajan Kuopion yliopistokirjaston johtajana.

Huuhtasen merkittävin ansio on se, että hän on modernisoinut koko maakunnan kotiseututyötä verkko- ja tiedepainotteiseksi. Huuhtasella on ollut lukuisia luottamustehtäviä etenkin kirjastoalalla ja tieteen saralla. Hän on ollut Kuopion kulttuurihistoriallisen museon, Kuopion Isänmaallisen Seuran hallituksen sekä Kuopion oppaiden puheenjohtajana vuosia. Huuhtanen on ansioitunut myös julkaisujen parissa.

Puntilan isäntäkin kuulimme Hämeenlinnan ylistyksessä, jonka esitti **Jouni Lehtonen**.

Sampo Suihko Espoon sivistystoimesta toi tervehdyksen Espoosta, jossa järjestetään vuoden 2015 kotiseutupäivät. Hän totesi Espoon muodostuvan viidestä kaupunkikeskuksesta, joiden välissä on luonnontaivalta.

-Ja onhan meillä hyvät esikaupungit: lentokenttä on Vantaalla ja satama Helsingissä, nauratti Suihko lopuksi yleisöä.

Espoon monikulttuurisuudesta saimme esimakua, kun nigerialaissyntyinen **Ebunoluwa Kivinen** lauloi.

Päivät päättyivät sunnuntaina kirkonmenoihin.

Hämeenlinnassa kotiseutumatkani päättyi rautatieasemalle. Lähdin sunnuntaina junaan vähän hykerrellen: aseman penkillä istui vieressä lenkkijalkojaan lepuuttanut senioriherrasmies. Hän kertoi **Olavi Paavolaisen** todenneen, että "sutta ja savolaista ei kesytäkään"! Hämeessä oltiin...

Teksti ja kuvat:
Marja-Riitta Saastamoinen

Tekstissä käytetty Suomen Kotiseutuliiton nettisivujen asiatietoja.

Hanna on patsaansa ansainnut

Hanna oli alkujaan kuuluisaa Kerma-nien kalastaja sukua, avioiduttuaan nimi muuttui **Hanna Partaseksi**.

Hannan näin livenä muutamia kertoja, pitkähameisena hänen hääriessään kuomassa pätsissään.

Kun vieras kuulee sanan Kuopio, putkahtaa hänen mieleensä outo lintu, – kalakukko. Outo sanapari ajatukseen tottu-neellekin.

Ei se ainakaan kukko ole, kun se ei kie-kaise, paitsi, jos joku huonovatsainen on vahingossa ahnehtinut tuota perinne herk-kuua ylenmäärin.

Siispä kaupunkiimme matkaava turisti tuntee vain kaksi sanaa: Kuopio ja kala-kukko, sanapari voitaisiin kirjoittaa jopa yhdyssanana, vaikkapa Kalakukkokuopio.

Pitkä ja vaikea yhdyssana, vaikka on-han Saksan kielessä kautta aikain ollut tuollaisia sanahirviöitä.

Katseltuaan aikansa kaupunkimme näh-tävyyksiä ja etenkin harvalukuisia patsaita (Snellman ja Minna Canth) tepastelee hän Kasarmin kadun kulmataloon mehukkait-ten tuoksujen ohjaamana.

Vanhassa korttelin puolikkaassa, jossa Hanna aloitti leipomisen jo 30-luvulla jat-kuu sama touhu perillisten rippeiden ansi-osta ja hyvä niin.

Ei edes Lemmin särä eikä Lammin sahti vedä vertoja kuuluisuudessaan tälle her-kulle.

Ystävänä Eila onkin luonnehtinut asian ihan naulankantaan: Hyvvee ja hyvän pa-rasta, sitä se todellakin on.

Nuorna ollessani meillä kopolaisilla oli tapana poiketa leipomolle lihapiirakka os-toksille, tosin hillo munkitkin olivat yhtä

herkullisia.

Sitten myöhemmin lapseni opetin sa-moille tavoille, aamu-uinnilta palatessam-me oli ihan pakko poiketa Partaselle ensin hajuja haistelemaan, sitten herkuja autos-sa natustelemaan.

Siinä se on edelleenkin Kasarminkadun ja Tulliportin kadun kulmassa.

Miksi Hanna on patsaansa ansainnut?

Hanna on tietämättään edistänyt maa-kuntamme tunnetuksi tekemisessä siinä määrin, että hänelle on pystytettävä pat-sas, mutta mihin?

Haeskelen mielessäni jo paikkaakin näköispatsaalle. Teatterin eteen, näkyvim-mälle paikalle.

Kun teatterin tekijät katselisivat Han-nan hahmoa, todellista työn sankaria unohtaisivat kouhotuksensa, jotka toivat Otto-Villen ja monet muutkin poliittiset hahmot estraadille.

Ystävänä Eila hoitaneet tämän patsas asian hyvän ja hyvän ja hyvän parhaaseen järjestykseen.

OK.

Ruotsikin taipuu savoksi

Päevää vai päivee? Makuasioista ei käy kiistelemine, mutta Ylä-Savossa syn-tyneenä ”sutettisavolaisena” olen kyllä yhtä mieltä uutisankkuri **Matti Röngän** kanssa, että pävee se on. Helsingin Sano-main juhannusnumerolle joka tapauksessa kiitos, kun se toi niin näkyvästi esille Suo-men murteiden uuden tulemisen.

Euroopan unionia syytetään mones-ta ja joskus jopa syystä, mutta erikoinen historiallinen sattumus on, että murrebuu-min alku ajoittuu aika lailla yksin vuonna 1995 tapahtuneen EU-liitoksen kanssa.

Maakunnissa puheet ”alueiden Euroop-pasta” otettiin tosissaan ja kuviteltiin, että maakunnat pääsisivät lopultakin päättä-mään itse asioistaan. Näin jälkikäteen kat-sottuna murrebuumi taisi jäädä ainoaksi ilonaiheeksi noista parinkymmenen vuo-den takaisista haaveista. Tärkeimmälle ta-voitteelle – alueellisen itsehallinnon vah-vistamiselle – on sen sijaan käynyt täysin onnettomasti: keskusvalta kiristää vuosi vuodelta yhä tiukemmin otettaan maakun-nissa.

Savolaiselle ei murre ole tänä päivänä ”synti tae suurj häppee”, kuten sanonta kuuluu. Raamatusta lähtien kaikki tärkeä kirjallisuus on käännetty viimeisen puo-lentoista vuosikymmenen aikana savoksi.

Kun **Wille Riekkisen** ja **Jari Jolkko-sen** tapaiset piispat höystävät Herran sa-naa monimielisellä ja ilmeikkäällä itäsuo-malaisella puheenparrella, ovat tavalliset papitkin uskaltaneet seuraamaan hei-dän esimerkkiään.

Tämän päivän savolaiset tuskin enää huomaavat, että pappi ravitsee ja ravis-telee heidän sielujaan samassa hengessä kuin kansalliskirjailija **Juhani Ahon** isä, Iisalmen ukkorovasti **Theodor Brofeldt** aikoinaan: ”Luulettako työ iisalaamelae-set piäsevännä kepuljkonsteilla taevaa-

Leikkisät, huomaavaiset ja ymmärtäväiset Helsingin kirurgisen sairaalan lääkärit teippasivat Konosen Helsingin Sanomissa julkaistun lehtileikkeen savolaistaustaisen lääkärikollegan työhuoneen ovenlasiin.

seen...?”

Yhtä lailla pappien kanssa pitävät myös tämän päivän savolaiset korkea-arvoiset virkamiehet tai poliittiset vallankäyttäjät murteella puhumista luonnollisena oletta-en, että he ovat maakunnan omia kasvat-teja.

Mitä tulee taas tieteeseen, niin onhan meillä professoreita, jotka ovat tehneet komean opetus- ja tutkijauran ehta-aidolla savon murteella. Sotahistorioitsija **Jussi T. Lappalainen** onnistui siinä jopa Turun yliopistossa, suomalaisen akateemisen si-vistyksen juurilla.

Murteiden nousua ei toki voi lukea vain EU:n ansioksi. Kyllä murteiden herätte-lyä on harrastettu myös puhtaasti kotoisin voimin. Savolaiset ovat saaneet henkistä tukea pitkistä murrekirjallisuuden perin-

teistään, erityisesti 1900-luvun alun maan-
kuulun murrerunoilijan **Kalle Väänäsen**
värssyistä.

Sata vuotta aiemmin Juvan rovastin poi-
ka **Kaarle Akseli Gottlund** olisi halunnut
kääntää koko silloisen Agricolan-aikaisen
suomen savon murteen pohjalle. Rohkea
yritys, mutta ehkä oli kuitenkin kokonai-
suuden kannalta parempi, että Gottlund ei
päässyt toteuttamaan aikeitaan Helsingin
yliopiston suomen kielen professorina.

Kolmesti hän virkaan yritti, ja kolmesti
hänet tyrmättiin – ensin **Matias Aleksan-
teri Castrénin**, sitten **Elias Lönnrotin** ja
lopulta vielä kuopiolaissyntyisen **August
Ahlqvist-Oksasen** voimin.

Nykyisestä murteen kukoistuksesta saa-
daan Savossa kiittää ennen muuta edes-
mennyttä kotiseutuneuvos **Unto Eskelistä**
ja professori **Osmo Hännistä**. Eskelisen
1980-luvulla julkaisema murreanakirja
Kieljäkiärylöetä avasi henkiset padot ja sai
aikaan murrekirjallisuuden vyöryn kautta
maan. Osmo Hännisen perustama Savon
kielen seura synnytti vastaavia kansanliik-

keitä myös muissa maakunnissa yhtä lailla
kuin stadin slangia puhuvassa pääkaupun-
gissa.

Aivan viime aikojen merkkitaupau-
sia on ollut, että nuori nilsiäläinen **Antti
Heikkinen** onnistui ensimmäisenä kirjoit-
tamaan savon murteella romaanin, että ku-
kaan lukija tuskin huomaa murretta tästä
Pihkatapista.

Savon murre on siitä kätevä, että se tai-
puu mainiosti myös toiseen kotimaiseen.
Hyväpäisiä helsinkiläisiä nuoria poikia
kouluttanut lehtori ja kirjailija **Ernst** ”Iso-
Keisari **Lampen** tapasi sanoa kasvattetta-
villeen, että ”till tidernapas har man levat”.
Kiuruveden yhteislyseossa vanhempi leh-
tori **Aili Merenheimo** opetti meille ruot-
sin kielen olla-verbin taivutusta: Vuara,
iärj, vuarj, vuaru, iärj vuarit, huarj vuarit”.
Sillä opilla on pärjännyt ihan hyvin län-
sinaapurissa.

Seppo Kononen
Savon kielen seura

Artikkeli on julkaistu Helsingin Sanomissa
25.6.2014.

Savon'kielj kunnijaan

*Savon'kielj mullakii jote'sakkii sykkii,
sormija syyhyttää ja ohtanahkoo nykkii,
sattuva ja naseva o'värssyn kohokohta,
innostuksesta punottaa riimittäjän ohta.
Savo'kielisijä tarinoeta joohevasti tulloo,
Savossaku piällys'miehistä ee oo pulloo.
Torilla ku'kävelöö ja juttuja piähänsä kerree,
on eno puanna venneestä,
ku'kukkaa ee oo pitämässä ennee perree.
Paperille jutut muistiin muhimaa'siirrän,
kotona ne konneelle luvettavaks'piirrän.
Mukavoo on Savon'kielellä aena huestella,
haaskoja tarinoeta sitt'suussa mutustella.
Aeheet o'ussein nuoruus'ajaan naesista,
tahtoo vuan aetta'reissut olla valehtelemista.*

Juhani Antikainen

Savo selventää suomen

– kun kirjoitetaan miten puhutaan

Näen sanomalehdessä uutisotsikon:
*Valko-Venäjän diktatuuri haluaa hel-
liä kiekkoturisteja.*¹

Mitähän otsikolla haluttiin sanoa? Oli-
ko se Valko-Venäjän toive, että kiekko-
vieraat malttavat olla ihmisiksi ja suh-
tautuvat isäntiinsä suvaitsevasti, pitäen
eriävät ajatuksensa diktatuurista sisässään?
Vai halusiko isäntämaa kertoa, että se tah-
too pajata kävijöitä silkkihansikkain näi-
den käyttäytymisestä riippumatta? Molem-
mat tulkinnat ovat oikeutettuja. Kumpi on
oikea, selviää vasta, kun lukee itse jutun.
Otsikko on huonoa journalismia. Ei lukijaa
pidä panna arvailemaan, mitä uutinen ker-
too. Sen pitää selvittää otsikosta kumpaa tar-
koitetaan ja näin antaa mahdollisuus valita,
lukeeko uutista sen pidemmälle vai riittääkö
otsikon kertoma tieto.

Savo luo syvyyttä ja ymmärtämystä sanankäyttöön

Miten selvää kaikki olisikaan, jos uu-
tiskieleksi muuttuisi savo! Samoja sanoja

käyttäen, mutta ne savoksi kirjaintaen, jutun
tarkoitus paljastuisi heti,

Näin: *Valako-Venäjän tiktatuujr halu-
vaa hellijäk kiekkoturistija*, jolloin selviää
heti, että halutaan pajata.

Tai: *Valako-Venäjän tiktatuujr haluvaa
hellijä kiekkoturistija*, joka vihjaa, että ret-
telöitsijöihin ei suhtauduta suopeasti.

Livahtiko ohi? No juju on tuossa k-kirjai-
messa, joka tekee ensimmäisessä versiossa
kirjakielen *helliä* sanasta teonsanan eli ver-
bin, jälkimmäisessä laatusanan eli adjektiivin.

Esimerkkiparissani koko otsikko on muu-
tettu savoksi, koska se on murteella ilmais-
tuna vapaampi kieliopin orjuudesta kuin
kirjakielenä. Jos otsikko kirjoitettaisiin
suomeksi lisäämällä vain kyseinen k-kirjain,
se tuomittaisiin virheeksi - tämänhetkisen
oikeinkirjoitussäännösten mukaan.²

Esko Nieminen

Mahtaisiko kielen kehittäjillä riittää pinna sääntö-
uudistukseen, joka poistaisi epävarmuuden? Pisteet nyt
joka tapauksessa savolle ja säälin oloinen surkuttelu
heille, jotka murteita kammoavat.

Sekarotuinen Hunne -koira kävi kansakoulua

Aakustissa 2/13 muisteltiin **Kai Lai-
tista**. Nykyisin ääneen lukemista jännit-
täville lapsille on joissakin kirjastoissa
koulutettu koira, joka ei arvostele heik-
koakaan esitystä.

Ehkä näiden koirien esi-isä on Laitisen
mainitsema Hunne, joka sai käydä itsekin
koulua useamman vuoden. Prof. Laitinen
kertoo teoksessaan *Pitkät vedet ja maail-
manrannat* omakohtaisen muiston Savon
sydänmailta.

”Koulukkaiden joukosta voidaan poi-
mia sellainen harvinaisuus kuin koulu-

koira Hunne, joka kävi kansakoulun läpi
ainakin kahteen kertaan.

Sekarotuinen luppakorvainen Hun-
ne käyttäytyi esimerkillisen kiltisti ja sai
tunneilla istua takarivin pulpeteissa parin
tytön välissä. Opetukseen se muistaakseni
reagoi valppaasti päätään kallistellen ja
joskus pitkään haukotellenkin, mutta aina
siivosti paikallaan istuen. Todistusta sille
ei ikävä kyllä voitu antaa, mutta käytöksen
ja tarkkaavaisuuden osalta se olisi hyvin
ansainnut korkeat numerot.”

Hannu Purhonen, Kouvola

Liikenneministeri Anu Vehviläinen Kallan läppäsillan, ”Saksan seisijan” tuntumassa hankepäättöksen aikaan.

Kallansillat 8.9.2014

– Liikenteellinen pullonkaula katkaistu ties kuinka monennen kerran

Akusti julkaisee poikkeuksellisesti tänä postyyminä kuopiolaisen **Veijo Martikaisen** aikalaisartikkelin silloisen liikenneministerin vierailusta Kallansilloilla juuri hankepäättöksen aikaan.

Liikenneministeri **Anu Vehviläinen** pysähtyi Pohjois-Savon kierroksellaan myös Kuopion Kallansilloilla. Ministeri Vehviläinen ymmärsi ja otti tosissaan yli 40 vuotta palvelleiden siltojen ja niiden jatkeeksi tulevan reilun viiden kilometrin puuttuvan moottoritien pätkän uusimisen tarpeellisuuden. Työt tullaan aloittamaan tulevana syksynä.

Suunnitelmat olivat valmiina – vain aloituspäätös puuttui

Päätös tästä 90 miljoonan euron hankkeesta tehtiin tämän vuoden tammikuussa. Ajankohta rakentamiselle on otollinen, koska rakennuskustannukset ovat tulleet huomattavasti alas huippulukemistaan ja rakennusalan työllisyystilanne on heikentynyt ja tulee vielä heikkenemään entises-tään.

Savo-Karjalan tiepiirin tiejohtaja **Petri**

Keräsen mukaan hanke takaa työtä neljällesadalle työntekijälle neljäksi vuodeksi. Kallansillat ei ole suinkaan ainoa alkava tiehanke. Liikenneväylien rakentamisia aloitetaan itse asiassa lähiaikoina enemmän kuin koskaan.

Tämän vuoden ensimmäisessä lisätaloussarviossa on 140 M€:n edestä hankkeita, niin isoja, kuten Kallansillat, kuin pieniäkin, kuten kevyen liikenteen väyliä. On tärkeää, että näemme isojen hankkeiden rinnalla myös alempiasteisen tiestön ja yksityisteiden tärkeyden, toteaa liikenneministeri Anu Vehviläinen.

Kysymys pahimmillaan ihmishengistä

Kallansillat ovat aiheuttaneet viime vuosina useita vaaratilanteita jäämällä auki joskus jopa tuntien ajaksi. Jos normaali sillan aukaisu aiheuttaa enimmillään yli tuhannen auton jonot, voi vain kuvitella, miltä vaikkapa ambulanssin kyydissä tuntuu odotella sairaalaan pääsyä. Pahimmassa tapauksessa kiire voi mennä myös ohi.

- Vaaratilanteilta on onneksi välttytty. On todellakin aika saada kuntoon Päiväranta – Vuorela väli. Kallansillat ovat ainoa läppäsilta päätieverkollamme ja tästä ratkaisusta on syytä päästä eroon, liikenneministeri Vehviläinen sanoo.

Pultit uusittava kahden viikon välein

Yksi vähän esillä ollut haitta siltojen peltämisestä on myös kuopiolaisien riippuvuus turpeen saatavuudesta. Enimmillään siltojen kautta kulkee 80 rekkalastia turvetta päivässä ja jos tämä liikenne häiriintyy riittävän paljon, Kuopion Energian voimalaitokset joudutaan ajamaan alas.

Tietysti siltoja ei tarvitse nostaa talvel-la, mutta rakenteet ovat tulleet sen verran heikoiksi, että ajoradan elementtejä kiinni pitävät pultit joudutaan uusimaan kahden viikon välein. Joskus sillan ritiläelementti on päässyt irtoamaan pulttien katkeamisen vuoksi ja vain hyvä onni on rajoittanut onnettomuuden yhden auton osalle.

Ministeri ei voi unohtaa kotiseutuaan

Ministeri Vehviläinen on kotoisin Lep-pävirralta ja hänen nykyinen asuinkun-tansa on Joensuu. Julkisuudessa tartutaan usein siihen, että ministerit edistävät koti-seutunsa hankkeita toisten kustannuksella. Eniten näitä syytöksiä siltarumpupolitiikasta tulee pääkaupunkiseudulta. Ministerin tehtävässä tulee muistaa tasapuolisuuden tarkoittavan myös sitä, että kotiseudun hankkeita ei voi unohtaa arvostelun pelossa. Erikoisin väite Kallansiltojen hankkeessakin oli uusimisen syyksi mainittu ministeri Vehviläisen äidin kotipaikka Ii-salmessa.

- Ministerinä katson kokonaisuutta eli koko Suomen liikennejärjestelmää. Ei kuitenkaan voi olla niin, että Itä-Suomen liikennehankkeet pitäisi laittaa hallitus-kaudeksi jäihin sen takia, että minulla on

siteitä ja yhteyksiä esimerkiksi Savoan, ministeri sanoo.

Alueellistaminen etenee

Ministeri Vehviläinen toteaa pääkaupunkiseudulta alueellistetun tähän mennessä noin 3600 työpaikkaa. Alueiden välinen siirto on lisäksi synnyttänyt noin tuhat uutta työpaikkaa. Hallituksen tavoitteena on kaikkiaan 4000-8000 työpaikan sijoittaminen pääkaupunkiseudun ulkopuolelle vuoteen 2015 mennessä. Hallituksen linjauksen mukaan uusissa alueellistamistoimissa on painotettava Itä- ja Pohjois-Suomea.

Ministeri Vehviläinen ei voi olla ihmettelemättä helsinkiläisten kansanedustajien huolta pääkaupunkiseudun menestymismahdollisuuksien heikentymisestä, jos sinne hallituksen tavoitteiden täysimittaisen 8000 työpaikan alueellistamisen jälkeenkin jää yli kolmannes valtion työpaikoista.

- Olen todella iloinen ministeri **Hyssälän** esityksestä alueellistaa uusi Lääkealan keskus Kuopioon.

Toivon eduskunnan käsittelevän asian ripeästi ja saamme tärkeän asian päätökseen, toteaa liikenneministeri Vehviläinen.

Noin 100 miljoonaa euroa maksanut siltahanke otettiin virallisesti käyttöön 8.9.2014. Vihkiäiskuvassa kansanedustajat Markku Rossi ja Tuula Väättäinen.

Suomen suvun alkukoti ja hajaantuminen

Suomen kansa ei ole aina asunut sil-lä suurella niemellä, jolla nyt on sen nimi. Se on kulkenut tänne kaukaa. Se on viipynyt kauan matkallansa, majailien välillä monissa paikoissa. Jo alkukodista lähdettyään se on jättänyt jälkeensä toisen sisaren toisensa jälkeen, omaa elämäänsä elämään ja omia kohtaloitaan kokemaan.

Missä on Suomen kansan alkukoti ollut? Mitkä ovat sen sisaruksia, kantaemon lapsia?

Tähän eri aikoina on annettu monta eri-laista vastausta. Historiantutkimus ei yksinäänsä pysty asiaa ratkaisemaan. Varsinaiset historialliset tiedot kansastamme ja sen sukulaisista ulottuvat vain 1100 vuotta ajassa taaksepäin.

Luonnollista on, että jo ennen tätä aikaa Suomen kansa on elänyt monia kehityskausia. Historiantutkimukselle tarjoavat apua muinais-, kansan- ja kielitiede. Kielitieteellä on tässä suurin tehtävä. Maan povesta kaivetut esihistorialliset aseet ja työkalut eivät pysty ilmoittamaan, mikä kansa ne aikoinaan on valmistanut tai mikä kansa niitä on käyttänyt. Ne kertovat pääasiassa, minkälaisella sivistyskannalla

niitä käyttänyt kansa on ollut.

Meidän kielentutkijoistamme ensimmäinen oli professori **E.N. Setälä**. Hän selittää 1920-luvulla kielen aseman todistuskappaleena seuraavasti:

”Kielellisten todisteiden avulla on voitu saada muinaisista ajoista tietoja, joita ei voida mitenkään muuten saada. Selvemmin, kuin mitkään muut muistomerkit ne viittaavat määrättyyn kansaan. Eri kielissä yhteiset ainekset johtuvat aina maantieteellisestä yhteydestä. Ne todistavat, että asianomaiset kielet ovat sukukieliä ja ovat peräisin kantakielestä. Tästä on päätettävä, että kantakieltä on puhuttu verraten rajoitetulla ja yhtenäisellä asuma-alueella. Kantakansan asuma-ala on sitten muuttunut, mutta alkuperästä polveutuen ne ovat olleet keskenänsä kosketuksissa, joko välittömästi tai välillisesti. Silloin on tapana sanoa, että aineiden yhteys riippuu lainasta.”

Kielitutkimus on aina vaatinut suuria ponnistuksia. Osaksi on jouduttu liikkumaan epävarmalla pohjalla.

Mutta myöhemmin, kun kriittinen tutkimus pääsi vallalle, hylättiin monet hatarat käsitykset. Tämän alun teki ”Suomen historian isä”, **Henrik Gabriel Porthan**. Hänen jälkiänsä on sitten seurannut huomattava joukko eteviä tiedemiehiä. Näiden

Ostjakkien kalanpyydyksiä Obilla. Vastaavaa pyyntitekniikkaa on käytetty vielä meidän aikammekin joskin kehittyneemmillä välineillä.

tutkimusten suurin edustaja oli **Matias Aleksanteri Castrén**. Hän kirjoitti 1844 ystävälleen Juhana Vilhelm Snellmanille:

”Minä olen päättänyt näyttää Suomen kansalle, että me emme ole mikään maailman historiasta irti revitty suokansa, vaan että olemme heimolaisuhteissa ihmiskunnan kuudenteen osaan. Ilman kielioppeja ei tätä päämäärää saavuteta. Jos suomalaista kansallisuutta tämän avulla voidaan edistää, on se hyvä.”

Tätä Castrenin ajatusta suuresta kansaperheestä ei kuitenkaan ole voitu todistaa. Suomen suvuksi lasketaan vain samojedilaiset ja suomalais-ugrilaiset kansat. Näiden kansojen esi-isät asuivat yli 6000 vuotta sitten Volgan ja Uralin metsäseudulla.

Tämä uralilainen alkukansa eli metsästyksestä ja kalastuksesta ja mahdollisesti tunsii alkeellisen poronhoidon. Tähän viittaavat ne sivistyssanat, jotka näille kielille ovat yhteisiä: jousi, jänne, nuoli, pyy, tuli, kota, talja, suksi, ahkio, jyvä, nauris jne.

Unkarin historiaa ja pustin lammaslaumat

Uralilainen alkukansa jakaantui. Sillä ei ollut kiinteätä, pysyvää asuinsijaa, vaan se liikkui paikasta toiseen aina sen mukaan kuin riistaa oli. Yhteys emäalueen kanssa katkesi ja alkoi näiden kansojen erikoiskehitys. Elettiin kuitenkin perheittäin ja suvuiittain.

Perhesiteet näyttävät olleen verraten lujat. Meidän vanhimmissa kivikauden löydöissä on myös piirteitä, joitten johdosta on oletettu asuneen suomalais-ugrilaisesta kansaa. Se sivistys, jonka suomalais-ugrilainen alkukansa omisti, oli suoranaista jatkoa uralilaiselle alkukansalle, vaikkakin jo tätä kehittyneempi.

Lammaspaimen koirineen Unkarin pustalla.

Noin 2500 eKr. erosi kantakansasta ugrilainen ostjakkien ja voguulien ryhmä, joita yhteisnimellä sanotaan jugralaisiksi, sekä unkarilaisten esi-isät. Karjanhoito oli nyt viimeistään alullaan ja karjaa myös lypsettiin, joten sitä ei pidetty vain lihan takia.

Maanviljelys oli myös edistynyt. Vehnää oli jo opittu viljelemään, työkaluna käytettiin kuokkaa ja haraa. Vilja jauhettiin ja jauhoista leivottiin kyrsiä tai tehtiin jyvistä huhmaressa suurimoita petkelelellä. Unkarin pustalla lammaslaumat olivat suuria.

Käsiteollisuuden tasoa kuvaavat kehrätä, kutoa, vyyhti, loimi, ja hioa. Suomen suvun sukupuu E.N. Setälän mukaan osoittaa havainnollisesti, kuinka Unkariin sijoittuneet ugrilaisen kantakielen omaavat olivat yhteydessä sekä ostjakkieihin että voguleihin.

Suomalais-ugrilaisien kielten puhujia maailmassa on noin 23 miljoonaa. Uralilaisen kielikunnan toinen päähaara olisivat samojedikielet. Pienimmistä kielistä useat ovat jo uhanalaisia ja vaarassa kuolla sukupuuttoon. Suomalais-ugrilaisien kielten tutkimusta nimitetään fennougriistikaksi.

Aune Räsänen,
Vehmersalmi

Tietolähteet ja kuvat: Suomen kansan aikakirjat; Osa I, Wikipedia.org/Wiki/Unkarin_historia.

Saksittuja

Kokosi:
Marja-Riitta Saastamoinen

Katainen, Jyrki Tapani. Savolainen majavanmetsästäjä, joka toimi Suomen pääministerinä kolme vuotta.

(Pikkutakki, IL 14.6.2014. Mitä Kataisesta kirjoitetaan peruskoulun historian kirjoissa?)

Bryssel katsoo savolaista urakkaa sormien läpi. Kataisen hallituksen keskeiset rakenneuudistukset ovat kuin savolainen urakka: toteuttamista vaille valmiit.

Iltalehden mukaan Bryssel armahti Suomen eikä siirtänyt maata tarkkailuluo- kalle, vaikka velkaraja ylittyi.

(HS 5.6.2014)

OPISKELU: Komissaari Jyrki Katai- nen haluaa oppia ranskan kielen. Se lienee helppoa, sillä suomalaisen korvissa Katai- sen äidinkieli savo ja ranska muistuttavat toisiaan.

(Olli Helen, AL 21.7.2014)

Mitä harhautus on savoksi?

-Väestöliike.

(Veteranfors, AL MORO 10.7.2014)

NATO: Lasse Lehtiseltä kannattaa kysyä, mitä mieltä hän on Natosta. Lehtisen rakkain nato eli rouvan sisar asuu ulko- mailla Teiskossa.

(Matti Pitko, AL 16.6.2014)

Kaikkea ne savolaiset keksivät

Urheilukilpailu, johon voi saapua vaika veneellä tai laivalla. Tapahtuma, johon kaikki rakennelmat on tehty vain yhtä viikonloppua varten. Tämänvuotiseen Kuopio-Jukolaan pätevät nämä määritelmät monien muiden lisäksi. Venlojen viestin kilpailukeskusta Kuopion Soisalossa ym-

pärovi vesistö.

Savolaiset ovat markkinoineet kilpailu- aan iskulauseella ”veikeä kokemus, lumo- ava elämys”.

(Yrjö Kares, AL 14.6.2014)

URHEILU: Jukolan viestissä suunnis- taja eksyi Kuopion metsään. Syykin siihen selvisi: Menin suunniltani, vastasi Tampe- reen Pyrinnön mies.

(Matti Pitko, AL 16.6.2014)

Älä laakase ihan heti. Naati! Tätä sa- volaisen jalkapalloilijan ohjetta kannattaa – kerrankin – noudattaa MM-kisoissa, jos joutuu tosipaikkaan eli rangaistuspotkun laukojaksi.

(HS 11.6.2014)

”Emme puukota selkään, vaan olemme suoraselkäistä porukkaa”, Tampereen yli- opiston pohjalaisen osakunnan tapahtu- mavastaava **Sofia Koivusalo** sanoo.

Olisi mukava kuulla myös muiden opis- kelijoiden kotipaikkakulttuurista.

”Odotamme innolla savolaista osakun- taa. Saa nähdä, millaisia mitteloita saisimme”, Koivusalo naureskelee.

(Aviisi, Tre, 2.-4.5.2014)

Ben Zyskovicx ja Mauri Pekkarinen ovat eduskunnan ahkerimmat väliinhuu- tajat, mutta nokkelin oli **Erkki Liikanen**. Kun **Johannes Virolainen** (absol.) tinka- si, miksi Liikanen ei puutu alkoholilakiin, ministeri vastasi: ”Olen autolla.”

(Matti Pitko, AL 1.9.2014)

Jäätynyt konflikti merkitsee pattitilan- netta. Kansanomaisesti se tarkoittaa sitä, että jos Satakunnassa aviopuolisot eivät ole puhuneet toisilleen vuoteen, se ole jää- tynyt konflikti. Eipä vaan ole ollut asiaa.

(Matti Pitko, AL 1.9.2014)

Kun rahvasta sumutetaan, tempulle keksitään hieno nimi. Sellainen on isän-

tämaatukisopimusasiakirja, jolla Suomi- neito kihlataan Naton kenraalin kanssa. Bestmanina on riikinkukkosulkainen rans- kalainen eversti.

(Matti Pitko, AL 1.9.2014)

Norjassa uutisia luetaan murteilla

Norjassa uutisia todella luetaan mur- teilla. Kyseessä on Norjan toinen viral- linen kieli nynorsk eli uusnorja, joka pohjautuu murteisiin ja jossa on paljon alueellista vaihtelua.

(Heikki Paunonen, Nurmijärvi, HS 25.6.2014)

Uutisista pävee! Onpa tutun näköi- nen mies. Hän istuu tottuneesti uutispöy- dän ääressä, katse on kamerassa.

”Hyvveepä pävee”, hän tervehtii ja al- kaa lukea teleprompterilta sähköttä Euroo- pan unionista.

Sehän on **Röngän Matti**, Yleisradion uutisankkuri, valtakunnan tunnetuimpia kasvoja, Hän on lähtenyt mukaan leikkiin – lukemaan *Helsingin Sanomien* pyynnös- tä uutiset lapsuutensa kotikielellä, Savon murteella.

Vähän aiemmin MTV:n ankkuri **Kirsi Alm-Siira** tempaisi uutiset Porin murteel- la, rakkaalla äidinkielellään.

(HS 19.6.2014)

”Hyvveepä pävee”on savolaisellekin vieras toivotus: Murteiden kunnianpalau- tus on alkanut. Hyvä niin.

Matti Röngän sukujuuret ovat Nilsian tienoilla. Olen samoilta seuduilta mutta en muista kuulleen, että siellä tai Savos- sa toivotettaisiin ”hyvveepä pävee”. Sen sijaan ainakin pohjoissavolaiset sanovat ”hyvvee pävee”.

(Taito Taskinen, Kuopio, HS 23.9.2014)

Jopa ruotsia voi puhua savon mur- teella : Päevää vai pävee? Makuasioista ei käy kiistelemine, mutta Ylä-Savossa syntyneenä ”sutettisavolaisena” olen kyl-

lä yhtä mieltä Matti Röngän kanssa, että pävee se on.

Savon murre on siitä kätevä, että se tai- puu mainiosti myös toiseen kotimaiseen. Kiuruveden yhteislyseossa vanhempi leh- tori **Aili Merenheimo** opetti meille ruotsin kielen olla-verbin taivutusta: ”Vuara, iärj, vuarj, vuaru, huarj, vuarit.” Sillä opilla on pärjännyt ihan hyvin länsinaapurissa.

(Seppo Kononen, Savon kielen seu- ran puheenjohtaja, HS 25.6.2014, ote)

Murteita VR:n kuulutuksiin

Ajatelkaas, kansalaiset: ”Saavum tuat- pikka Turku” tai ”Voep hyvinnii olla, että välleen nyt lähettäännii Kuopijon piäraa- tatieaseman laeturiin kolome – tae pikem- minnii sen laeturin kuppeeseen.”

(Pertti Oskala, Helsinki, HS 30.6.2014)

Fuusiokeittiössä murre on mauste

Moni arveli muuttoliikkeen hävittävän suomen kielen murteet. Ei kuluisi kuin sukupolvi tai kaksi suuresta ryntäyksestä kaupunkeihin, niin Suomessa käytettäi- siin vain kirjakieltä ja puhekieltä.

Arvio murteiden väistymisestä ei osu- nut kohdalleen. Yllättävän moni haluaa pitää valikoimassaan kielen, jolla hän kiinnittyy johonkin maantieteelliseen alu- eeseen Suomessa.

(Matti Kalliokoski, HS 2.7.2014)

Söpöjä savolaisia, snobeja stadilaisia

HS:n toimitus pyysi lukijoilta tarinoita siitä, miten omaan murteeseen on suh- tauduttu murrealueen ulkopuolella. Moni muisteli sitä, että on joutunut opettele- maan uuden puhettavan, jotta sopeutuisi joukkoon.

Kaksi puhettavaa korostui tarinoissa: savo ja stadi.

Murteeseen kohdistuneet loukkaukset muistetaan usein vuosikymmenien, ellei loppuelämän ajan.

”Itämurteen puhuja on kuin söpö koi- ranpentu: häntä ihastellaan, mutta ei oteta

oikein tosissaan”, **Anne** kirjoittaa.
(*HS 29.6.2014*)

Kuntran Tagadissa Baltian suurin rompetori on tosiaan rompetori

Huomattavan runsas on myös paikalle saapuneiden linja-autojen määrä. Mukana oli iloisia savolaisiakin ja he heittivätkin ensikertalaiselle varoituksen.

-Varohan vähä. Jos et vallan jäi koukkuun, niin paha tapa tästä kuitennii tulloo.
(*Ykköset 18.6.2014*)

”Täytyy olla realisti. Helsingin on Suomen ainoa kulttuurikaupunki. Kaikki muut ovat ihan kivoja kesäkaupunkeja. Mutta samaan aikaan Helsinki on Euroopan Kuopio, se on ihan kiva kesäkaupunki. Siitä täytyy ottaa kaikki irti”

(*Kulttuurijohtaja Stuba Nikula, HS 23.6.2014*)

Lenita Toivakan valinnasta **Stubb** vit-saili, että jokainen suomalainen komissaa-ri on tullut Savosta.

”Siksi on luontevaa, että eurooppami-nisteri tulee Mikkelistä”, **Stubb** sanaili.
(*HS 24.6.2014*)

Savolaislukiossa osataan ruotsia

Pohjoissavolaisen Leppävirran lukion oppilaat innostuivat ruotsista sen jälkeen, kun heidän ruotsinopettajansa **Satu Savolainen** järjesti koululle suomenruotsalaisen ystävyyslukion Pohjanmaalta.

(*IL 15.7.2014*)

Savon kielen seura on valinnut keihään-heiton Euroopan mestarin, pielavetisen Antti Ruuskasen savon murteen yljiä-viäntäjäksi. Kunnianosoitus julkistettiin maanantai-iltana (25.8.) kansalaisjuhlassa Pielavedellä.

(*AL 26.8.2014*)

Kiekonheittäjä **Sanna Kämäräinen** on savolainen papupata, jolta ei puhe lopu kesken. Hän opiskelee kauppatieteitä

Tampereen yliopistossa, josta hän on ”viit-tä vaille” maisteri.

(*HS 17.8.2014*)

Sisällä käyp roihu vinnaalissa

Onneksi on **Ruuskanen**. Pohjoissavo-lainen leppoisuus ja puheliaisuus ja syn-tymälähjäksi saatu hyväntuulisuus ovat Antti Ruuskasen siunaus ja kirous.

”Vinnaalissa sisällä käyp roihu, ja niin pittääki”, lupaa Ruuskanen.

(*Hanna Kuusiluoto, AL 17.8.2014*)

Antti Ruuskanen voitti Lontoon olym-piakisoissa pronssia 2012. Sen jälkeen keihäsmiestä on kutsuttu Ronssi-Ruuska-seksi. Mutta ei kutsuta enää.

-Ei kai, kun mies on nyt kullitettu, niin kuin meillä Savossa sanotaan, Kulta-Ruuskanen naureskeli.

(*AL 18.8.2014*)

”Se vahva savon murre kuulostaa mu-kavalta ja saa ihmiset hyvälle tuulelle”, pohtivat pielaveteläiset **Riitta** ja **Osmo Tarvainen**.

(*HS 19.8.2014*)

Kaiken lisäksi Ruuskanen sai arvoni-men, jota kellään muulla ei ole. Savon kie-len seura valitsi maakunnan puheenpartta uudelleen nostaneen keihäsmiehen savon murteen yljiäviäntäjäksi.

(*Terho Vuorinen, Pielaveden kultajuhlat, I-S 26.8.2014*)

”Miten lienöö, oesko se juoksu kuluke-nu, jos **Nurmi** oes ollut näin lepposa? Sen voep miettiä siltäki kantilta. Kyllä minä oun sitä miettinyssä aena, että läh-tiskö se keihäs parempi, jos murjottas monta kuukaatta, vae nii, että vähän aekoo murjottaap, ja ruppee miettimään tulevia. Minulla toemii ehkä se jäläkimmäene.”

Mutta yleisellä tasolla Antti Ruuskanen on ehdottomasti moniarvoisuuden kannat-taja.

”Jokkaenen tolstakkoo tyylillään. On

se hieno onni, että meissä on persoonoi-ta joka lähtöön. On synkistelijöitä ja on tämmösiä lärppäsuuta. Minä mään omalla tyylillä, ja mänköööt muut sitten toesel-la tappoo. Se on hienoo, että kaekki ei ou samasta muotista. Sillon se urheilu om-pi värikästä ja oekeen letkeetä.”

(*Jouni K. Kemppainen; Antti Ruus-kanen, HS kuukausiliite nro 7/2014*)

TERVEYS: Tilastojen mukaan jäykkä-kouristus vaanii kesällä. Jäykkäkouristuk-sen voi saada mullasta, mutta erityisesti kannattaa varoa kesäsavolaisia miehiä.

(*Matti Pitko, AL 14.7.2014*)

Toki näillä formaateilla tuloksena on joskus hieman itseään toistavaa draamaa, mutta oikeasti: kuka pöljä hakisi uusia in-novaatioita saksalaisilta telkkaripoliiseil-ta? Maailmassa tulee olla pysyvyyttä.

(*Mikko Pulliainen, AL 15.7.2014, saksalaisarjojen näyttelijöi-den lopettamispäätöksistä*).

Hyttynen-sanaa käytetään eri puolilla Suomea kuvaamaan näitä sääskiin kuulu-via pirullisia hyönteisiä. Sana on yleisem-pi länsimurteissa, kun taas itämurteissa hyttysiä kutsutaan itikoiksi. Itikalle löytyy myös vastineita itäisistä sukukielistämme.

Satakunnasta Keski-Pohjanmaalle ulot-tuvalla alueella sanaa on käytetty lehmäs-tä, naudasta, karjasta ja kotieläimistä, jos-kus myös siasta ja lampaasta.

Siispä itäsuomalainen voi olla hämil-lään, kun törmää pohjalaiseen mummoon, joka muistelee, kuinka tyttönä oltiin iti-koita paimentamassa.

(*HS:n Usko Siskoa 27.7.2014*)

Testit tulivat verkkolehtiin

Juhannusviikolla *HS.fi:ssä* tehtiin en-nätys. 570.000 suomalaista kävi kokei-lemassa murretestiä. Testissä vastattiin kymmeneen kysymykseen ja vastausten perusteella testi arvasi, minkä alueen mur-

retta testin tekijä puhuu.

Testi nousi viikossa *HS.fi:n* kaikkien ai-kojen luetuimmaksi jutuksi.

Yhdessä tutkija **Johanna Vaattovaa-ran** kanssa tehty testi pyrki näyttämään, että murrevaikutelma syntyy pienistä asi-oista ja puheessa on usein piirteitä monista ei murteista.

(*Esa Mäkinen, HS 7.8.2014*)

Lukioiässä taisin hieman hävetä sitä, että olen landespede. Hankkiuduin eroon Karjalan murteesta.

Aikuisuuden kynnyksellä Helsingissä käydessäni aina toivoin, ettei kukaan erot-taisi minua paikallisista. Tiedän, että kuka tahansa erotti, niin kuin biologi erottaa jä-niksen koirasta.

(*Pekka Vahvanen, HS 10.8.2014*)

Savolainen Hannes hymyilee. Jouni Tossavainen kirjoitti romaanin Suomen ensimmäisestä suurjuoksijasta.

Kun Tossavainen puhuu, savon kie-li kuuluu välillä selvästi, välillä ei juuri olenkaan.

Kesäkuun lopussa kuopiolaisessa kah-vilassa Tossavainen vaikenee hetken kuin savolainen sfinksi. Olen juuri kysynyt, kuinka pitkälti *New Yorkin lentävä suo-malainen* on tosipohjainen kuvaus **Hannes Kolehmainen** viimeisestä keväästä Amerikan mailla.

-Olen tähännyt teokseen, joka on fik-tiota. Faktapuoli ruokkii ihmisen kykyä samastua siihen fiktion.

(*Erik Ahonen, AL 13.7.2014*)

Aussi, jolla on Sisu-tatuointi

Australialainen **Caleb Schräden** opet-teli suomen kielen, muta ei tajua savon murteesta mitään.

Hän googlasi maan ja ihastui. Päätti opetella kaukaisen maan kielen.

”Suomi kuulosti ihan siltä, kuin joku komentaisi armeijassa. Se on vahva, mutta samaan aikaan suloinen kieli.”

Pientä vaikeutta tuo se, että Schräden on viettänyt eniten aikaa Kuopiossa.

”En tajua savosta mitään. Voin hakea isoja artikkeleita *Hesarista*, mutta en kaverioiden Facebook-statuksia.

Silti Kuopio on rakas paikka. Siellä hän otti ensimmäisen tatuointinsa. Siinä lukee *Sisu*.

(*Roosa Murto, AL 12.7.2014*)

Kaikkien itävaltalaisien nimi ei sitten olekaan tyyppiä *Shicklgruberhickersberger*. Rapidissa pelaa sekä **Schaub** että **Schwab**.

(*I-L 28.8.2014*)

Einojuhani Rautavaara ei voinut sieittää yksinkertaista rock-musiikkia. ”**Juice Leskinen** oli hänen pahin mörkönsä. Leskinen tuotanto edusti hänen mielestään kansakoulutasoista runoelmaa”, muistelee säveltäjän poika **Markojuhani Rautavaara**.

(*AL 30.7.2014*)

Tarjolla islamin rievää

Otto Karvosen islamin rievät herättivät hämmennystä Mäntän vilkkaalla kesätorilla. Ennakkoluulojakin löytyi.

-Halusin lähteä katsomaan kuinka käy kun sanan yhdistää johonkin kaikille tuttuun asiaan, eli tässä tapauksessa rievään, tai toisilla murrealueilla rieskaan, joksi tällaista leipää idempänä kutsutaan, kertoo Karvonen.

(*KMV-lehti 9.6.2014*)

Vitsim murjasu. Osama Bin Laden otti yhteyttä kahteen savolaismieheen. Sovittiin, että kaapataan Finnairin matkustajakone. Kun mitään ei tapahtunut kahteen viikkoon, Osama Bin Laden hermostui ja otti uudelleen yhteyttä:

-Mehän sovittiin, että kaapataan Finnairin matkustajakone.

-Kyllähän myö sitä ollaan yritetty kaapata, mutta ee se ou männy kaapaks.

(*KONSTA, AL:n MORO 31.7.2014*)

Savolaisittain

- Harvoin orjoo kiitetään, miniätä ee millonkaa, poijan naesta ee polove-naan.

- Joka ee säely sänkyyn, ee saely säkkiinkään (tytön viettely)

- Keskentekosta kalua ee piä näättee hulluille eekä herroille.

- Vaekka miel on mustaa, mutta leepä on valakee.

- Paremm on viina moassa kun huonon piässä.

- Kööhä on sillon rikas kun maha on tääännä.

- Yksi isä elättää yheksän poekoo, mutta yheksän poekoo ee elätä yhtä issee.

- Kun ee voe siäriä pitentee, niin pitää hametta lyhentee.

- Naiminen viep puo älyä viisaalta, mutta tuhumalta koko älyn.

- Syöp sen leivän mustemmannii, kun soap miestä mielin meärin.

- Kumpi on mies, joka tekköö tynnööriin tapin vai tapiin tynnörin.?

- Aena sitä piäsöö toesen pahasta , voan omasta ee millonkaan.

- Se on mun, sano Eenokki akkoon-sa.

Tämä pielaveteläinen sananlasku juontaa sitä kun Eenokki-nimisen miehen puoliso oli lähtenyt mustalaisten mukaan oppimaan povaustaitoa. Koh-ta puoleen lähti Eenokki vaimoan hakemaan ja tappelemalla täytyi Eenokin ryhtyä akkaansa ottamaan. Tappelun metakassa Eenokki kiljaisi tuon elämään jääneen huudahtuksensa. Eenokin akka eli vielä 1930-luvulla Pielavedellä liikkuen povarina ja tunnettiin seutukunnalla ”Imisä piruna”.

Uurit kotiin saksalaushaudoilta kesällä 70 vuotta sitten:

Junkers JK-274:n siirtolento päätyi Riian rannoille

Latvian Saulkrastissa lähellä Riikaa paljastettiin 4.6.2013 sotahistorian tutkijan **Vesa Rinkisen** monivuotisen selvitystyön tuloksena ja Lapin lennoston killan sekä Saulkrastin kaupungin yhteishankkeen seurauksena muistomerkki 23.4.1943 tuhoutuneelle suomalaiselle pommikoneelle ja sen miehistölle.

Muistomerkkin on suunnitellut latvialainen **Dace Ungure** ja käytännön toteutuksen suoritti paikallinen yritys SIA ZK Celtniecība. Betoniseen muistomerkkiin on kiinnitetty teräslevy, johon on leikattu Junkers Ju 88 A-4 koneen silhuetti.

Onnettomuuskoneen miehistö

Onnettomuuskoneessa oli kolmen hengen miehistö ja yksi satunnainen matkustaja, joka nousi kyytiin Königsbergissä.

Konetta ohjasi kersantti **Urho Jääskeläinen**, joka oli syntynyt 21.8.1919 Sor-tavalassa. Radistina toimi kersantti **Aimo Valkeeniemi**, syntynyt 3.10.1917 Vihdissä. Matkustajana oli 12.10.1913 syntynyt alikersantti, eli saksalaisittain SS-Unterscharführer **Erkki Horma**. Hän palveli tuolloin suomalaisessa SS-pataljoonassa ja tulossa lomalle Suomeen. Kyytiin hypätessään hän oli varmaan mielestään onnenpekka, kun pääsisi niin nopeasti Suomeen lentäen. Onnea ei kuitenkaan riittänyt pitkään sillä hänkin tuli päivää paria myöhemmin haudatuksi muiden

Lauri Suhosen hauta Riian saksalaisella hautausmaalla.

Junkers 88 -pommikoneen siirtolento kohtasi vaikeuksia heti alusta alkaen. Ongelmat kävivät kohtalokkaaksi Saulkrastissa Riian lähistöllä 23.4. 1943.

Suomalaislentäjien muistolle pystytetty muistomerkki paljastettiin 4.6.2013 onnettomuuspaikalla Latviassa.

tapaan Riian saksalaiseen sotilashautausmaahan huhtikuussa 1943 ja siirrettiin 6.6.1944 Suomeen.

Koneen päällikkönä nilsiäislähtöinen luutnantti

Koneen päällikkönä ja tähytäjänä toimi luutnantti **Lauri Johannes Suhonen**, joka oli syntynyt 7.7.1920 Nilsiässä. Hänen taustojaan on nyt selvitetty varsin laajasti ja Laurin sisarusten lapset ovat antaneet auliisti apuaan asiakirjojen ja valokuvien kokoamistyössä. Laurin isä oli **Kaarle Kustaa Suhonen**, joka oli syntynyt 15.4.1890 Halunan kylässä jossa suku oli vaikuttanut pitkään. Äiti oli **Anna Helena Väänänen** ja syntynyt 8.2.1896 myös Nilsiässä. Hänen isänsä oli reittiöläinen **Paavo Väänänen**, poru-Paavo, syntyjään Reittiö 2 Viitanen -nimisestä talosta. Laurin äidinäiti **Krispiina Taskinen** oli Kermilän Taskisia.

Taskisen perhe asui Nilsiä kirkolla Taavettilan talossa, mutta ennen Laurin kouluikä isä Kalle sai paikan armeijan soittokunnasta ja he muuttivat Lappeenrantaan ja sieltä monien vaiheiden jälkeen Helsingin Santahaminaan.

Laurin varsinainen koulunkäynti alkoi Helsingissä, jossa hän kävi keskikoulun. Kahdeksantoistavuotiaana hän hakeutui vapaaehtoisena armeijaan ja komennettiin Viestirykmentin 3.komppaniaan. Aliupseerikoulun jälkeen tuli komennus RUK:uun, josta vänrikiksi ylennettynä siirtyi välittömästi Ilmasotakouluun. Tämän jälkeen hän työskenteli Puolustusvoimien pääesikunnan topografiosaston karttavaraston hoitajana ja ylimääräisenä piirtäjänä.

Jatkosodan alettua hän oli reservin vänrikkinä Lentolaivue 44:ssä kunnes aloitti 1.4.1942 virkaatekevänä alemman palkkausluokan luutnanttina.

Sukulaiset muistavat setänsä iloisena ja huumorintajuisena, mutta luonteeltaan

Luutnantti Lauri Suhonen oli niin isänsä kuin äitinsäkin puolelta Nilsiä poikia. Hän toimi koneen päällikkönä kohtalokkaalla siirtolennolla Saksasta Suomeen.

muita veljiään herkempänä. Veljelleen laittamasta kortista voisi päätellä, että hän suunnitteli varsinaista leipätyötä valokuvauksen alalta.

Ollessaan Saksassa Tutowin lentotukikohtassa koulutuksessa Lauri Suhonen lausui kortin, jossa hän kirjoittaa mm:”voikaa hyvin siellä kotona älkääkä kantako huolta minusta...tulen mainiosti toimeen....

Lentolaivue 44 sai Saksasta keväällä 1943 moderneja Junkers Ju 88 A-4 koneita. Kauppaan kuului myös miehistöjen koulutus ja Suomesta lähetettiin aliupseereita, upseereita ja teknistä henkilöstöä Saksaan Tutowin lentotukikohtaan helmikuussa 1943. Koulutus johon kuului mm. lento-, laskeutumis- ja syöksypommitusharjoituksia saksalaisella perusteellisuu-della kesti kaksi kuukautta.

Koulutuksen päättyessä koneet määrättiin siirtolennettäväksi Suomeen.

Matti-Juhani Töyräs

Hannan urotyö ja Inha ikuistajana

Hanna Reichn urotyö kulminoitui II-maailmansodan viimeisiin päiviin.

Berliini oli tuolloin jo venäläisten saartama. Kaikki oli lähes tuhattu valtakunnan kanslia myöten.

Mahdollisesti **Hitler** ja **Eva Braun** olivat jo tuhkana tuhotun valtakunnan kanslian pihalla.

Samoin, kuin **Göbbels** vaimoineen olivat tehneet itsemurhan samalla tappaen viisi alaikäistä lastaan.

Himmler ja monet muut natsipomot olivat teillä tietymättömillä.

Hanna uskaltautui kuitenkin vielä matkaan laskeutuen Fieseler-Storch -koneella Unter den Lindenille noutaakseen turvaan kenraali **Robert Ritter von Greimin** siinä onnistuenkin.

Tuo lento oli mahdollista suorittaa ainoastaan ko. konetyypillä. Sen laskeutumis- ja lento-ohjelmat olivat ainoastaan 40 metriä.

Sodan jälkeen Hannaa kuulustelivat amerikkalaiset kahdeksantoista kuukauden ajan, häntä ei kuitenkaan asetettu syytteeseen Nürnbergin oikeuden käynnissä, vaikka hän oli ollut innokkaana käsi etuviistoon ojennettuna kaikissa puolueen kissan ristiäisissä.

Kansalliskuvaaja I.K.Inha

Soitin tyttärelleni Virroille kysyen häneltä, oletko kertonut oppilaillesi yhdestä Virtain suurmiehestä, **Into Konrad Inhasta**?

Vastaus tuli, kuin apteekin hyllyltä.

Joo, kyllä kaikki oppilaani ovat tietoisia hänestä.

I.K.Inha oli silloisen Suomen menestynein maisemakuvaaja. Siihen maailma-aikaan valokuvaaminen ei ollut mikään yksinkertainen toimitus.

Raskas kamera mukanaan hän teki moninaita matkoja ympäri silloista Suomen maata, eikä siinä vielä kaikki, matkusteli maat ja mannut ympäri Eurooppaa, eikä vähäisimpänä hänen matkoistaan ole matkat Vienan Karjalaan.

Silloin oli valokuvaustaide vielä lapsenkengissä eikä sitä arvostettu samalla tavalla, kuten silloisten taidemaalareitten teoksia. Mutta ajat pikkuhiljaa olivat muuttumassa.

Kansakoulujen luokkahuoneisiin alkoi ilmestyä hänen ottamiaan mustavalkoisia kuvia, joista jokainen oppilas sai käsityksen eri maakuntien, eri heimojen erilaisista elämän tavoista ja erilaisuuksista.

Valokuvaaminen tuohon maailman aikaan oli taitolaji, toisin kuin nykyisenä digiaikana.

Jopa kuvaukseen tarvittavat välineetkin olivat raskaita, ei ollut filmejä, vaan kaikki kuvat valotettiin lasinegatiiville.

Mutta hänen ottamiensa kuvien laadussa ei ollut moittimista vielä nykyäänkään.

Hän oli myöskin melkoinen kulttuuripersoonaa. Hämeenlinnan lyseossa hän tutustui Sibeliukseen ollen jopa samalla luokalla hänen kanssaan.

Ystäväpiiriin kuuluivat myöskin Arvid Järnefelt, Juhani Aho ja monet muutkin sen hetken eturivin taiteilijat.

Tekipä tuo kolmikko Sibbe, Järnefelt ja Inha yhteisen purjehduksen Tammisaaresta Turkuun.

Oletan, että Inha eli poikamiehenä koko elämänsä ajan, vaikka olikin palavasti rakastunut Aino Krohniin saamatta häneltä vastarakkautta. Ennen pitkää Aino rakastui Oskari Kallakseen, joten Inha jäi sananmukaisesti lehdellä soitttelemaan.

OK,
Kuopio

Arttu raapi yhtenäen päätään. Vaimo Alisa valistaa:

- Käättäsit sitä täesamppoota.
- Kyllä niille suap kelevata mäntysuopakii.

L. E. H. (KUOPIO)

SUTKAUS

nurkkavitsi, on elävää savolaista sanallista perinnettä ja samalla myös vääräntämätön todiste kunkin ajan arvoista ja sattumuksista. Se on palsta, jota kaikki lukijat saavat olla vapaasti toimittamassa. Lähetä oma sutkaus-ehdotuksesi osoitteella Savon Sanomat/sutkaus, PL 68, 70101 Kuopio tai sähköpostitse lukijansanomat@savonsanomat.fi

**SAVON
SANOMAT**
savonsanomat.fi